ДАЬХЕННА ЯЛАТ!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

СВЕТ арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городской комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 88 (2713)
Ера
1
ноябрь
1962 шу
Мах 2 кеп.

28 октябре кIирандийнахьа Грозне хилар Нохч-ГIалгIайчен ахархоша паччахьалкхенга ялат дохкара план тIеххкхоачашъяра хетаяь митинг.

(Митинга отчет еша 3-ча оагIо тIа).

КПСС Нохч-ГIалгIай обкомагеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советагеи Нохч-ГIалгIай АССР колхозхошка, совхозий болхлошка, юрта боахама специалисташка, берригача къахьегамхошка

КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои дег тIара даькъала бувц Нохч-ГIалгIай АССР колхозхой, совхозий болхлой, юрта боахама специалисташ, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, территориальни производственни управленей болхлой, беррига къахьегамхой паччахьалкхенга ялат дохкара план тIеххкхоачашъярца.

Нохч-ГIалгIай АССР колхозашеи совхозашеи паччахьалкхенга дехкад 8 миллиони 441 эзари пунт ялат, планах лаьрхIа хинначул 200 эзар пунт дукхагIа.

КПСС Центральни Комитети СССР Министрий Совети дог тийша я Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама къахьегамхоша дIахо а КПСС XXII-ча съездои ЦК мартовски Пленумои хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдар духьа тIагIертта къахьегаргхиларах юртбоахама производства деррига доакъош чIоаггIа дегIадоаладелга Iалашдергхиларах, вай мехка коммунизм хьалъяра гIулакха юкъе шоашкара доаггIаш дола дакъа лоацаргхиларах.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ.

Нохч-ГIалгIай АССР колхозашеи совхозашеи 8 миллиони 441 эзари пунт ялат дехкад паччахьалкхенга

Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама къахьегамхоша хоам бу парте ленински Центральни Комитетага, Советски правительствага, новкъост Н. С. Хрущевга шийгга а республика колхозашеи совхозашеи паччахьалкхенга 8 миллиони 441 эзари пунт, планах лаьрхIа хинначул 200 эзар пунт дукхагIа, ялат дехка хиларах.

Паччахьалкхенна ялат дIадалара тIаийца декхараш эггара дикагIа кхоачашдаьд Грозненскии Наурскии производственни управленей совхозашеи колхозашеи. Паччахьалкхенга ялат дохкара план дикка тIеххкхоачашъяьй Грозненски шурий совхозо, «Надтеречный» яхача совхозо, Сунженски районерча XIX-ча партсъезда цIерахча колхозо.

Укх шера ха-оттам дика хинна боаццашехьа а, лакха хьувкъамаш кхедаьд дуккхача хьажкIаш лелаераша. «Джалка» яхача совхозерча нов. Т. Джамалаева комплексни механизированни звенос 150 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 63,2 центнер йоаккхаш фуалъяьха хьажкIаш яьхай, «Ермоловский» яхача совхозерча нов. А. Межидова механизированни звенос 200 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 43 центнер йоаккхаш фуалъяьха хьажкIаш яьхай.

Республика колхозашеи совхозашеи кхоачам хиллал дIаде фу Iалашдаьд шоашта, колхозхошта доагIаш дола ялат дIалу, юкъарча доаханна фуа лаьрхIа фондаш дIаувттаю.

Укх шера комсаш дика хьувкъаяьй республике. Совхозашеи колхозашеи паччахьалкхенна дIаеннай 33,4 эзар тонн комсаш, план 133 процент кхоачаш а еш.

ХьатIадоагIача шерарча хьувкъама йоакхо а еш, юрта боахама къахьегамхоша кхоачашъяьй гуйран ялаташ дIадера план, зябь аьха боалаш латт. Мелъэшар деш да долаш долча кхоачамех пайда дукхагIа эцара, дIадувча лаьттай структура тоаяра, лаьтта леладара культура лакхъяра, еррига юртбоахама продукташ дукхагIа яхара а кийчъяра а.

Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша дош лу Центральни Комитета, Советски правительствана, новкъост Н. С. Хрущева шийна юртбоахама производства деррига доакъош дIахо дегIадоаладара хьакъехьа яь парте XXII-ча съездеи КПСС ЦК мартовски Пленумеи решенеш дика кхоачашъяра шоай деррига низаш тIадахийта, вай мехка коммунизм хьалъяра тIехьа дерригача халкъо лоаттабеча къовсама юкъе шоашкара доаггIаш дола дакъа лаца.

МОСКОВСКИ ОБЛАСТЬ. Минеральни удобренеш яра планаш тIеххкхоачашъяра тIехьа социалистически яхь йоаржае, аьнна, предложени а енна, укх шера апрель бетта башха-дика гIулакх дIадоладир В. В Куйбышева цIерахча Воскресенски химически комбината коллективо. Цу хана воскресенцаша соцам бир юрта боахама заказашта тIахьожам а оттабаь, мехкарча колхозаштеи совхозаштеи планал совнагIа 1962-ча шера 50 эзар тонн минеральни удобренеш яла. Минеральни удобренеш арахецара даькъе шоаш шера тIаийца декхар ханал хьалха, 24-ча октябре, кхоачашдир цар.

СУРТА ТIА: суперфосфатни цеха коммунистически къахьегама сменацарча дикагIбарий группа. Аьрдехьара аьттехьа: электрик Владимир Горлов, машинист Юрий Евдокимов, центрифуговщик Евгений Попков, воккхагIа вола аппаратчик Федор Степанов, экскаватора машинист Куприн.

В. Мусаэльяна сурт.
ТАСС фотохроника.

Зябь ахара—йоаггIача бесса терко

ХIанз юрта боахамашка де дезача балхех эггара бехктокхамегIа дарех да ханнахьеи дикеи зябь аьха яккхар.

Иштта лархIац из болх Грозненски района № 3 йолча сомийи баьца даарийи совхозе. Цига аха езача 840 гектарах аьхар 341 гектар мара яц. Районе эггара кIезигагIа из болх баьб цу совхозе.

Цу хьакъехьа совхоза керттерча инженера нов. Давыденко йоах, тха кхаш хIанз а баьца даарех мукъадаьннадац, хIаьта мукъадаьннараш ца гоадеш оаха а оах. Из деррига бакъдац. Цига хIанзчул тIехьагIа аха дезар 500 гектар гаргга лаьтта да. Капуста, свекла, морковь чуэцанза 234 гектар мара яц. 260 гектар совгIа мукъа лаьтта да ца оахаш уллаш. Долче, мукъа лаьтта ца хилар дац зябь кIезига ахар, совхоза кулгалхой цу балха сагота ца хилар да.

Зябь аха къоастаяь 8 трактор я совхозе. Шоай сменни норма тIеххкхоачаш а еш, балхаш ду цхьаболча механизатораша. Царех ба Ибиев Хайрулла, Малашин Владимир, Муртазалиев Салман, кхыбараш а.

Нагахьа санна дикагIболча механизаторий тракторашка шин сменах болх байтача зябь массехк дийнахьа аьха яргьяр. Бакъда, цига из болх хIанз а тIехь вIаштIехьбаьккхабац.

Зябь ахара дукхагIа терко еза совхоза кулгалхоша. Диццалийта йиш яц ший ханнахьа аьха зябь хьатIадоагIача шера хьувкъама лард йолга.

М. ЗАКИРОВ.

Иштта дIадец ялат

20-ча октябре кхачалехьа 4210 гектара тIа гурахьа дув ялат дIаде дезаш бар Урус-Мартана района «Горец» яхача совхоза механизатораш. Из ха тIехъяьннай, хIаьта дIадийна ялат 1500 гектар мара дац. ВIалла сагота бац цу гIулакха совхоза кулгалхой.

— Iа тIакхачалехьа кхувргда ялат дIаде, йоах цар. Во оттабаьб совхозе гуйрана ялат дIадув болх. Къаьстта во латт из гIулакх цхьоалагIча отделене. 650 гектара тIа ялат дIаде дезача кхо бIаь гектар мара дIадийнадац.

— Техника кIезига я тхога, яхаш шийна тIера бехк дIабаккха гIерт управляющи нов. Висаитов. Из харц да, тоъаргйолаш трактораш а сеялкаш а я отделене. Уж дукхагIа йолча хана болх ца беш латт. Сменах норма 16 гектар йолча 5—6 гектара тIа мара ялат дIадувш яц агрегат.

— Оахьата болх а беш ялх сеца доаккхаш хилча болх хулий оаха бечох, — йоах совхоза механизатораша. Гуйрана дув ялат дIаде деза кхаш хIанз а тIехь кийчдаьдац, сеялкашта ханнахьа ялат хьатIадахьац. Техниках бизза пайда эцац совхозо.

Ю. ВОЛОГИН.

КОНТРОЛЬНИ ПОСТО ХОАМ БУ:

ЦIенош тоадаь даьнначул тIехьагIа...

«Электроинструмент» яхача завода цехашка чоалхане прибораш хьаеш боахк гIалгIай къона специалисташ. Къаьстта тхона, гIишлонхошта, дика хет оахош хьалъяь завод болх бе йолаенна.

ХIанз махулла сихагIа завода болхлошта квартираш хьалъеш, хьалдетта даьннача цIеношта штукатурка еш, кIир тохаш, басар хьокхаш доахк тхо. Бакъда, электромонтажникашеи сантехникашеи юхабетт тха болх. Бокъонца оаха квартира кийчъяьчул тIехьагIа пенехи тховнехи дагараш детта болалу уж. Штукатурка йохаю, басар дIадоах бел хьекхаш. Тхоай болх а бита хIанз цар лараш дIаюкъаш доахк тхо. Тхона хов, квартираш электрически сердали хийи доацаш мегаргйоацилга. Бакъда, оаха, малярашеи штукатурашеи болх дIаболабалехьа кхоачашде декхарийла бар уж из гIулакх. Цар из дац. Тхога шозлагIа къахьегийт. Зехьа дIаух ха, дукха материалаш йов. СМУ-11 кулгалхой хьажа беза цу гIулакхага.

З. ШАМСУДИНОВ,
Д. МУТАЛИЕВА,
Наьсарен районерча СМУ-11 болхлой.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетага СССР Министрий Советага Новкъостага Н. С. Хрущевга

Оаха, юрта боахама къахьегамхошеи Нохч-ГIалгIай АССР берригача къахьегамхой викалашеи, митинге вIашагIа а кхийтта, ялат доаккхилга а паччахьалкхенга дохкилга а алсамдаккхара оаха хьийгача къин КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советои моаршал тIа лаккхара мах барах геттара чIоагIа раьза а хинна баркал оал ленински Центральни Комитета, Советски правительствана, Никита Сергеевич Хрущева шийнна а.

XXII съездеи ЦК мартовски Пленумеи решенеш кхоачашъяра къовсам а лоаттабеш, республика колхозашеи совхозашеи дукха болх баьб оахаш долча лаьттай структура тоаеш, пайда эцанза йола резерваш лохаш.

Ялат бахьанце лоаттабеча къовсаме дукха организаторски болх баьб партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша, юрта боахама специалисташа, территориальни производственни управленей болхлоша, пропагандисташа, агитатораша, политически организатораша.

Ялаташ чуэцараи уж кийчдараи юрташта дикка новкъостал даьд городий Грознеи МагIалбикеи къахьегамхоша. Ялат дIаозаш дика къахьийгар промышленни предприятей машинаш тIарча шофераша.

Парте Центральни Комитетои СССР Министрий Советои дайтача моаршало тха дегаш кхы а дукхагIа ураоттаду коммунизм хьалъяра керда къахьегама подвигаш карагIъювла.

Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дизара сийна, юрта боахамера деррига балхаш касттарча хана йистедахара, хьайбашта кхоачамхиллал доакъар Iоадара, фермаш Iанга кийчъяра социалистически яхь яьржай республика колхозашкеи совхозашкеи. ХьатIадоагIача шера хьувкъамаш бахьанце къовсам лоаттабеш ба—дика камаьхал а йоалаш чакхдаьннад гуйран ялаташ дIадувлга, дика оахаш латт зябь, кхашка дIаозаш латт органически удобренеш, шерра дIадоладаьд комсашта а сомий бешамашта а гурахьа де деза гIулакх делга.

Парте Центральни Комитетои Министрий Советои тхоай къахьегама селла беза мах барах баркал а оалаш, оаха декхар тIаэц дулх, шура, фуаш, кхыйола продукташ яхара а кийчъяра а планаш толамца кхоачашъяра кхы а чIоагIагIа къовсам лоаттабе.

Оаха кхетадеш да, колхозашкеи совхозашкеи йолаш йолча торонех хIанз а оахош бизза пайда ийца ца хилар, хIаьта тхоай республика экономика дегIайоагIилга хIанз а юхадетташ дола деррига кхоачамбоацараш чIоаггIа дIадаха лаьрхIа а да тхо.

Партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша, территориальни производственни управленей болхлоша, совхозий болхлошеи колхозхошеи, республика берригача къахьегамхоша тешам лу парте Центральни Комитета, Советски правительствана, Никита Сергеевич Хрущева шийнна, дIахо йодача хана а дукха езача Даьхен экономически низ кхы тIа а чIоагIбара тIабийрзза шоаш къовсам лоаттабергхиларах.

Оаха, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша, дерригача советски халкъо а санна, бIарччеи йиззаи мога а ю, цхьанне санна массане хьал а лоац вай партеи Советски правительстваи машар безаш йола арахьара политика, оаха дIакхайкаду тхоай дог-уйла вошал долча турпала кубински халкъаца хилар а, американски империализма оагIонгахьарча агрессе кхерамах цун кортамукъалеи ший лоIаме хулгеи лораде тхоаш кийча хилар а.

Парте ленински Центральни Комитета гонахьа кхота а денна, оаха, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша патриотически гIулакхашца жоп лургда Центральни Комитетои Советски правительстваси хьаттача моаршала, лакха лоаттадергда ахархочун, юрта боахама къахьегамхочун сий, тхоашкара доаггIача тайпара дика дакъа лоацаргда вай мехка коммунизм хьалъяра гIулакха.

Даькъала хилда коммунизм хьалъеш доалла, дерригача дунен тIара машар бахьанце цIаккха кIорда ца деш къовсам лоаттабеш дола, социалистически Даьхе лораяра массаза а кийча дола турпала советски халкъ!

Даькъала а хилда чIоагI а лулда Советски Союза халкъашта юкъера йохаргйоаца бартцхьоагIои вежарий доттагIали!

Даькъала хийла вай хьамсара Советски правительство!

Даькъала хийла вай деррига толамаш хьаькъале вIаштIехьдоахаши дегаш ураувттадеши йола Советски Союза Коммунистически партии Никита Сергеевич Хрущев керте латташ йола цун ленински Центральни Комитети!

ОКТЯБРА СИЙНА
1963 ШЕРА ЧОТАХ

Массехк ди мара дисадац Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу диза. Цу денна сийленца накъа бахара шерра социалистически яхь а йоаржаяь доккхий къахьегама толамаш доахаш ба Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода болхлой. Газофракционирующи установка тIа къахьегаш я тха коллектив, оаха коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю цхьа шу совгIа ха я. Октябра доккха совгIат кийчдаьд оаха. Итт бетта план 17-ча сентябре кхоачашъяьй. Растворителаш арахецара шера план 23 октябре кхоачашъяьй.

Установка тIа къахьегачарех цхьаккха болхло вац шиъи кхоъи балха говзал йоацаш, хIаьта цох кхоачам а ца беш сайрийнарча техникумашкеи институташкеи дешаш ба коллективацара дукхагIбараш. Хьинаре къа а хьегаш тIехдика дешарца белгалбаьннаб нефтяной техникуме деша ягIа Р. Булгакова, нефтяной институте деша ягIа А. Тузова, иштта кхыбараш а. Коллективацара хIара шоллагIвар рационализатор ва. Цар тийннача предложенеша паччахьалкхенна боккха пайда беннаб.

ХIанз семилетка пхелагIча шера чотах растворитель арахецаш я тха коллектив. Октябра сийна из доккха совгIат кийчдеча къаьстта дика къахьегарца белгалбаьлар операгораш Ю. Ковалов, Н. Нужина, А. Ладнев, машинисташ С. Кузнецов, слесарь Г. Дремюга, иштта кхыбараш а.

А. КУЗЬМИН,
установка начальник.

Хьалха латтача установке

10 бетта план ханал хьалха кхоачаш а яь ноябрь бетта чотах къахьегаш я Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода Социалистически Къахьегама Турпала Т. Летковскаяс кулгалду № 18 йолча коммунистически къахьегама установка коллектив.

Сменни задани 108—110 процент кхоачаш а еш, хьинар ца кходеш болх бу коммуниста Т. Изварина бригада. Дика болх бу операторий гIончаша Н. Щербакова, Р. Рухвина, слесара Н. Дружина.

Тхоай низаца установкана текущий ремонт яро тхона новкъостал ду тIаийца социалистически декхараш сийленца кхоачашдара, йоах установка начальника нов. Летковскаяс. Арахецача продукцега дIадодар чухнахьа даккхарах цехо ходаьд 90 эзар сом ахча.

Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дизара сийна цеха коллективо планал совгIа бIаьш тоннаш мехкдаьтта продукташ лургья.

Хь. КОТИЕВ.

Комсомольций гIулакхаш

Промышленностеи транспортеи предприятей комсомольски организацеша лелаьяча социалистически яхье кхоалагIча квартале хьалхара моттиг яьккхай локомотивни депо комсомольски организаце (секретарь Г. Матвеев). КхоалагIча квартале 104,1 тонн дизельни доагор ходаьд, планал совгIа 192000 тонн мухь дIа-юха бихьаб. Дика болх бу «комсомольски прожектора» штабо а. Шерра яхь йоаржаяьй болх дика, цIена бара, гучабоах балха тIехьабусараш.

Дика кулгалдарах а толамаш дахарах а штаба начальника Погарелов Анатоле цIи ВЛКСМ обкома зIамигача дото книжка тIа яьккхай.

Депо пхиъ цех я коммунистически къахьегама цIи лелаеш, 58 саг коммунистически къахьегама ударник ва. Общественни балха дика дакъа лоацаш, сайрийнарча школашка, техникумашка дешаш, иштта дика болх а беш ба Ю. Бережной, П. Музалевский, Ю. Черномазов, иштта кхыбараш.

Сийлахь-боккхача Октябра сийленца накъа яхара яхье яьннача локомотивни депо коллективо семилетка диъ лагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра дика къахьег.

А. НОР,
комсомола Гудермесски райкома секретарь.

ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Октябра сийна яхье яьннача бIарга-садайнарий общества участкай коллективаша дика толам баьккхаб, укх деношка шера план кхоачашъяьй цар.

Алхха ийс бетта планал совгIа арахийцай 199 эзар сома продукци. Из боккха толам баккхара доккха дакъа лаьцад нов. Моргун мастер волча хьалха латтача металлоизделеш арахецача участкаи шоллагIа моттиг яьккхача воккхагIа вола мастер Доронин керте латтача мебель арахецача участкаи. Уж шакха а участок коммунистически къахьегама участок яха цIи яккхара къовсам лоаттабеш я.

ЧIоаггIа шоайла яхье яьннача участкай коллективашта юкъе белгалбаьнна къахьегаш ба металлоизделеш арахецача участкера коммунистически къахьегама ударникаш Гончаров Дмитрийи Слепцов Ивани, мебельни участкера Гончаров Василийи Горчун Василийи, тарни участкера коммунистически къахьегама ударник Клименко Ивани, иштта кхыбараш.

А. ДОДОВ.

БЕРРИГА СОВЕТСКИ НАХ IИЛМАН МИРОВОЗЗРЕНЕЕХ КХЕБАР

Вайнаьха кхалнаха политграмота хьехача кружокий занятешта йола материал

Ленински партега хьалхе а йолаш къахьегамхой сакхетамерча балхаца хьалъю Советски Союзе коммунистически общество. Цу тIа а денгара денга лакхлуш ба къахьегамхой сакхетамеи организованнии хилара лоархIам. ХIара сагагара хьаэшаш да из дийша, культурни, идейни тешам чIоагIа болаш, коммунизма гIулаках тийша хулга. «Социализман коммунистически общество хьалъяреи хьалашка, — аьннад Программа тIа, — ...эггара боккхагIча лоархIаме да марксизма-ленинизма ларда тIа советски общества беррига къахьегамхой Iилман мировоззренех кхебар...»

Наха бIарчал дола мировоззрени луши Iилманца дуне довзийташи бола нийса вIаштIехьбаьккха хьехам ба марксизм-ленинизм. Цунна чудоагIа керттера доакъош да: философи, политически экономи, Iилман коммунизм.

Философи хьеж Iалам, общество, уйлаш дегIаахара законашка, политически экономи — адамий обществе материальни беркаташ хьадараи дIанийсдараи доал деча законашка, Iилман коммунизм — социализмагеи коммунизмагеи довлара лоаттабеча къовсама наькъашкеи методашкеи.

Уж ларде а лувцаш, вай парте Программо хьахьувкх, алхха Советски Союзе яьнна ца Iеш, дерригача дунен тIа а социализми коммунизми котъяланза ярг ца хилар. Дерригача прогрессивни адамий Iилман мировоззрени шийна чухь вIашагIкхийтта я КПСС Программа.

Шоай коммунистически авангарда кхетама боарамга дIакхоачаргба советски нах, хIаьта парте идеяши моральи халкъа идеяши моральи хинна дIа а оттаргья, яхаш, Ленина дагадаьллар вай хана кхоачашхулаш доагIа.

I.

Гонахьарча дуненах, Iалам чу а обществе а хуларех наха хетарий система я мировоззрени яхар. Мировоззрени хул Iилмани Iилманна духьалареи, прогрессивнии реакционнии.

Iилман мировоззрени — вай ханарча Iилманна карагIдаьннарий ларда тIара Iаламеи обществаи керттерча законий хьакъехьара марксистско-ленински хетар, вахар чура, коммунизм бахьанце, коммунизма моастагIашта духьал лоаттабеча къовсам чура сага лоархIами моттиги нийса кхетаяр. «Парте хьалхашка оттаду, — йоах КПСС Программа тIа, — дунен дегIаахар а цун перспективаш а къахьегамхоша кIоаргга кхетаяра, мехка чухь а дунен халкъашта юкъе а латта гIулакхаш царна нийса довзара, вахар сакхетаме коммунистически хьалдеш уж хилийтара тIа а кхувш, беррига бахархой Iилман коммунизма уйланца хьалкхебелга».

Тайп-тайпарча общественни группех болча наьха мировоззрени тайп-тайпара хул. Нагахьа уж наьха группаш шоайла вIаши духьалара хуле цар мировоззрени а вIаши духьал хул. Из ишта да. Нагахьа санна капиталистий класси болхлой класси, колонизатораши колонешкара низ-Iоткъам тIалатта къахьегамхойи, е хьалхагIа Нохч-ГIалгIай мехка хиннача хьалех, нохчий капиталист Чермоев ТIапеи гIорваьнна вола революционер Шерипов Асланбеки вай хьайицача, цхьатара хургья цар мировоззрени? Хургьяц. Из вIашдухьал я. Нохчий халкъага кхайкарал а деш, А. Шерипова яздаьд, шейхаш, моллаш, базархой, подрядчикаш-совдегархой нохчий халкъа моастагIий ба, Чермоева штабе Ювсап-Хьажа, Митаев Iаьла, иштта кхыбараш санна бола контрреволюционни шейхаш багIа, яхаш. Шейхаштеи моллаштеи, яьхад А. Шерипова, къахьегамхой моастагIчоах Деникинах дьаьла хиннав, хIаьта инаралах Алиевх — цун пайхамар...

Рабовладельцаш шоай бокъо лийрхIай лаьш чулоаттабе, помещикаша — крепостной ахархошта доал де, цар хьийга къа даа, капиталисташа — болхлой къахьегама эксплуатаци е. Наха доал дара, наьха хьакъ даара йола акха бокъонаш хьахиннаяр производства средствашта къаьст-къаьстача наьха доалахье хилара ларда тIа. Лаьша, крепостной ахархоша, болхлоша, къизача низ-Iоткъама кIал а латташ, уж тIера кховсарга а дIакхоачаш массаза а къийсад шоашта низ берашца, производства средствашта доал дараи наьха хьакъ даараи йолча бокъонашта нийса духьал а бувлаш. Тоам яхар фуй ца ховш бола классови къовсам лаьттаб нохч-гIалгIай халкъанна чухь а. Вахаре эксплуататорски строй йолча моттигашка хIанз а латт классови къовсам. Классови къовсам тIа хьахиннад къувсача классай гонахьарча дуненах хетараш, хьахиннай цар классови мировоззрени.

Дунен тIа пролетариат хьахинначул тIехьагIа хиннай Iилман мировоззрени. Пролетариата сийлахь-боккхий хьехархой Маркси Энгельси ба, цу хана Iилманна гучадаьнна мел хинначох пайда а эцаш, цу мировоззренена лард елараш. Маркса цу хана яздаьд: хIанзалца хьа философаша тайп-тайпарча наькъашца дуне довза мара довзийтацар, хIаьта декхар из дуне хувцилга да. МалагIа дуне хиннад Маркса хувца деза яьхар? Цо хувца деза яьхар дар эксплуататорски дуне.

Чоалханеи тIагIерттаи классови къовсам лоаттабаьб пролетариато буржуазена духьал. Юххьанца экономически оамалехьа бар цун къовсам, вешта аьлча, алапеш тIатохийтар духьеи кхыча экономически декхараштеи лоаттабора цо из. ТIехьагIа хьахилар къахьегамхошта еча эксплуатацена бехке йола къаьст-къаьстача наьха доалахье социалистически революцегеи пролетариата диктатура оттаяргеи гIолла дIаяккхара декхар шийна хьалхашка увттадеш бола политически къовсам. Кхы цхьаькха форма а я классови къовсама — идеологически, из а, экономически къовсама форма санна, классови къовсама керттерча форманна — политическичоа новкъостал деш я. Из шин мировоззренена — марксистско-ленинскичоаи буржуазничоаи юкъера цIаккха тоам хургбоаца къовсам ба. Революционни теори ца хилча революционни болам а хила йиш яц, яьхад Ленина.

Коммунистически мировоззрене цIаккха а тоам хургбац Iилман йоацача, дынацарча, моллагIча а тIехьайисача мировоззренеца, дIаяхача замах юхедисаьча воча гIулакхашца. Iаламал тIехбаьнна цхьаккха низ боацаш, сага лоIамах а кхетамах а тийша хIама доацача законех Iалам а обществе а дегIаухаш хилар бакъду марксизмо-ленинизмо. Нахага йиш я уж законаш довза, уж дайза а дайза, шоаш дер царца нийсдеш де. Эксплуататорски обществашкара царех цхьа закон да, масала, классови къовсам. Шоашта низ-Iоткъам лоаттабераашта духьал стихийно классови къовсам лоаттабеш яьккхай шоаш мел яьккха ха лаьша, ахархоша, болхлоша, хIаьта классови къовсама закон Марксеи Энгельсеи хьадийла алхха бIаь шу совгIа ха мара яц. Из закон хьаделларо сакхетаме а беркат доалача оамалехьа а берзабир классови къовсам.

Алхха социализмагара дIа мара долалургдац, белгалдаьхад В. И. Ленина, общество дегIаяр Iалаьмате чIоагIа сихлулга. Из къаьстта а дика хьахьекхар Октябрьски революци хилча денз укх 45 шера вай мохк дегIаахаро а ерригa дунен социализма система опыто а.

ХьалхагIа Советски Союзе а тIаккха кхыча мехкашка а социалистически революци котъяьнначул тIехьагIа ерригача дунен социализма системе керттера а хиле дIаотт марксистско-ленински мировоззрени.

Эггара тIех бола адамий сакхетам чулоацаш йолча Iилман марксистско-ленински мировоззренена тара йоацаш, нийсса кхыча бесса, геттара реакционни я хIанзарча империалистически буржуазе мировоззрени. Адамашцара гоамал, эгоизм, индивидуализм, упадничество, антикоммунизм — уж я хIанзарча буржуазе мировоззрене керттера белгалонаш. Леш латтача класса мировоззрени а леш латташ, адамашца моастагIал долаш я.

США дукхахча штаташка, масала, коммунизмана духьаларча хьехамашка ялх кIира ладийгIад шоаш, аьнна, справка яла езаш ба юкъерча школа дешархой. Из ца дича царна дIалац юкъера школа йистеяккхарах йола диплом. Из доллашехьа а, кагирхоша деха а дехаш, американски коммунисташа тIа-тIа дукхагIа еш коммунизмах йола лекцеш Америке. Буржуазни деятелаша шоаш а мукIарле ду «Малхбузен мировоззренена кризис хилара». Цхьаккха ракета а ца кхоссаш, цхьаккха доазув а ца хоададеш, берригача наьха дегаш шийгахьа даха, цхьаннена тIехьа вож а лоацаш, мехкаш дIалувца могаргдолаш я социализм, йоах США президента Кеннеде. Геттара хьаьрбаьнна керда зуламхой баьннаб буржуазни дунен чу. Капитализм хIалак хургхилар бIарга а гуш, цар йоах: «ЦIе хулачул валар гIойле я», «Царца цхьана дахачул дайна дIадовлар тол».

Гой из да капитализма «моральни кодекс», бов кийчбеннарий кодекс. Ядерни тIема пропаганда империализма официальни политика а хинна дIаэттай. Нагахь санна ГДР-аца машара договор йойя США-с ядерни тIом болабергба яхаш Советски Союз кхерае гIерташ вар хIанз дукха ха йоаццаш США оборона министр Макнамара. Нагахьа санна аьттув болаш моттиг хуле Советски Союзана атомни тIагIортам бергба-м американски президента ше а аьннад. Кубера марксистско-ленински общественни строй дIайоаккхилга чIоагIа хьаштдолаш я американски конгресс, цхьабакъда, кулгаш лоаца да. ХIанз ха кхыча тайпара я. Из шоана геттара дика ховш да укх тIехьарча хана хиннача событех.

Империалисташ мелла хьаьрбаьнна хьувзе а, хIанз марксизма-ленинизма байракха кIал шоашта керда вахар хьалдеш боахкараш миллиардал совгIа нах ба, дунен тIара дерригa халкъаш цу байракха кIал оттаргдола ха а гаьна яц. «Маркса хьехам доллача хIаманга а низ кхоачаргболаш ба, хIана аьлча из нийса ба», — яздаьд В. И. Ленина.

Ши мировоззрени шоайла вIашдухьал хилар къаьгга дика хьагучадоал къамий дешах. БIарччача халкъашта бу къамани расовии низ-Iоткъам фуннагIа даь а дIа ца балийта гIерт империализм. Ши эзар гаргга фашистски группировка я США. Цар йоаржаьй жугаташта духьалара пропагандеи расизми. Мехка тайп-тайпарча районашка бIеха зуламаш леладу расистий бандаша. Цар бокъо лац неграшта деша, кIай цIока долча нахаца цхьана автобусашка, театрашка, кино, иштта кхычахьа Iоховша. Массехк кIира да университете занятешта тIааха бокъо яккха гIерташ американски негра Мередита Миссисипе къовсам лоаттабу.

Iилман мировоззренена ларде я социалистически интернационализм, советски патриотизм, халкъий доттагIал. Нагахьа санна паччахьа ханара Россе халкъий набахте хиннаяле, Советски Союз — халкъий боккхеи барт тайнеи дезал ба. Социалистически къамаш сихха дегIадахкар, шоайла кхеташ а вIаши беркат доалаш а уж хилар, тIа-тIа айхагIа уж вIаши гаргадахар — из вай коммунизмага дахара лоархIамегIарчарех цхьа закономерность я. Дукха къамаш дахача Нохч-ГIалгIайчен вахаре а къаьгга дика бIаргагуш да интернационализма мировоззрени котъялар.

Вай мировоззренеца моастагIал долаш я национализма идеологи. Бокъонца вола интернационалист шийха лоархIаш вола саг ший цхьа мохк дагабаьлла Iе йиш яц, яьхад Ленина, «хIана аьлча из тIехваьнна Iовдалча сага, империалистически буржуазе карахьара ловзорг ше хилар кхета ца деш волча националистски мещанина уйла я, дунен пролетариата юкъера декхараш кхоачашдара ше лоаца дакъа дагадоаллаш хила веза из. Иштта чIоагIа харцахьа лаьрхIай национализм парте Программа тIа а Н. С. Хрущева КПСС XXII съезде яьча докладаш тIа а.

Естественни Iилмай, Дуне вIашагIдоллареи дегIаахареи кертера положенеш ховш хулга, дунен Iилман сурт довзаш хулга дIадех Iилман мировоззрене. «Даьла» новкъостал а доацаш, сага Iалам довзарои цо из ший лоIама карадерзадарои сага кара хулийт дуне, гIо ду Iилман прогресс яра, коммунизманна новкъостал де дIаоттийт цунна карагIдаьннараш.

Iилман мировоззрени дына мировоззрене моастагIа я. Дийша саг Iилманца барта волаш вах. Iилман сердалоно къоагабаьча кортамукъача творчески къахьегамах хьахиннар советски наха къаман курал луш дола хIама да. ХIаьта сенах курал е йиш я дына фанатика. Вай Даьй-мехка сий даькккар ламазаши дIаяхача замах юхедиса баьде гIулакхаши дац, Iилман а технически а прогресса карагIдаьнна Iалаьмате доккхий хIамаш, космически кемаш, иштта гIордаьнна дола кхыдараш да из сийле яьккхараш. Сигале караерзаяра керда зама хьа а еллаш, хьалхара советски искусственни Лаьттан спутник сигала яхийта пхи шу дуза ди дездир хIанз дукха ха йоаццаш дерригача дунено.

Гаьнна Лаьттал арахьа тохамаш даьд советски спутникаша, ракеташа, Бетта тIа вай вымпел кхессай, цун тIехьашкахьарча оагIон сурт даьккхад. 300 километр лакхера бIаргадайнад Лаьтта советскии американскии космонавташта. КъорIа яххача тайпара, боккхача чкъаьран букъа тIа латтача истара муIаша хьалкхоабаш шаьре а йоацаш, Iалаьмате йоккха бургац санна герга а долаш да из. КъорIа тIа дувццача тайпара, ворхIагIча сигал тIа вагIаш даьла бIаргавайнавац цхьанна космонавта а. Ды а даьла а доаццачара дагалаьца хIама хилар дика хьахьокх Iилманна гучадаьннараша. Дына тIехьабаьннараши мурдашцара дер-дайнараши республикера къахьегамхой тешанза баха гIерт Гагарин, Титов, Николаев, Попович космосе баха хиларах. Советски мировоззренеца тарлуш дац дерригa дуне тийшачох, парте Центральни Комитета ший кхайкарал тIа хоам баь а, Н. С. Хрущева дукххаза дийца а, уж космосе болча хана царца радио гIолла кхыметтел цо къамаьлаш даь а долчох ца тешар. Массехк шу даьлча, малагIча метте вессача мегаргва тохкаш, Бетта гонахьа гобоаккхаргба саг тIа а вагIаш долча космически кемо. Гой мел доккхача хIамашка дIакхаьчад вай ханара Iилма. Iаламцара, тамашне хIамаш дукха гучадаьнад сага хьаькъала, белгалдаьхад В. И. Ленина, уж кхы а дукхагIа гучадаргда, Iалам сага кара хулга цунца сов а доакхаш. Дынах тешача наьха бIаргаш сийрдадоах Iилман кхетамаша, Iаламаца а обществе а хула хIамаш довзийт царна, тешабу саг низ кхоачаш хиларах, мукъабоах дына гIулакхех. Лаьттарча наькъах шоаш тилар бахьан долаш ба нах сигал бода никъ лехаш, яздаьд Плеханова.

Дынах халкъа опиум лийрхIай Маркса, Энгельса, Ленина. Цу опиумах мукъабаьлча, дуне ше долчча тайпара бIаргагу наха, творчески хIама хьадара бакъ болча новкъа отт уж. Воацача даьлах ца тешаш итташ эзараш нохчийи гIалгIайи ба хIанз. Геттара дукха ба царна юкъе даьлах ца а тешаш, хIаьта а гуччахьа из дIаала лоархIа а ца беш бараш. Нагахьа санна дынах тешаш волчо, Iилмани техникаи чулоацамах дика кхета а кхийтта дына гIулакхашца уж дусте, тIаккха цо дIакхоссаргва даьла.

Iалам чу а обществе а хулаш долча хIамай законаш чIоагIа довзара эша кхетамаш а долаш вола коммунистически общества саг хьалкхевара дукха торонаш лу естественнии общественнии Iилмаша. Наха из Iомадича материальни низ а хинна дIаотт Iилма, яьхад Маркса. Коммунизм хьалъяра юкъарчал доаццаш бола низ а хинна дIаэттад хIанззехьа вай мехка Iилма.

Советски кхалсаг цхьатарра нийса бокъонаш йолаш хилар хьалха дIаяхача занятешка дийцад. Белгалдаккха деза, кхалсаг цхьатарра нийса бокъо йолаш хилара лардера яр марксистско-ленински мировоззрени хилар.

Коммунистически морала лард я марксистско-ленински мировоззрени, алхха цун ларда тIа мара хила йиш йолаш дац коммунизм хьалъечун моральни кодекс сага ший тешам беннар а дер а хинна дIаоттилга. Цунах латт мировоззрении моральи цаI хилар. Наьха Iилман мировоззрени цар деш долчунца чакхъювл. Морала а, мировоззрене ларда тIа а латташ, ший аргIанна мировоззрени чIоагIъю, вахарца, практикаца цаIал долаш из хулга Iалашду. Мировоззрении саго практическии дери дизза вIаши нийслуш хулга дIадех морало. Ленина хозахета белгалдаьхадац коммунистически нравственноста лардера бар коммунизм чIоагIъяраи хьалъяьккхараи лоаттабу къовсам ба, яхаш.

ХIара сага вахаре хоадам беш дола лоархIамера хIама да Iилман мировоззрени хьаелга. Из ца хилча сага хала да укх вахаре ший лоархIам бовза. Коммунистически мировоззрене новкъосталца кхетаю саго вахареи коммунизм бахьанце лоаттабеча къовсамеи цель, кхетабу ший балхаи дерригача советски халкъа декхараштеи юкъера бувзам. Дерригача халкъа а лоархIам болаш ший болх хилар иштта кхетаделга Iилман мировоззрени караерзаярах хьахиннар да, коммунизм котъяргхиларах бIуболийтар а из да.

Цу тайппара, советски халкъеи цун партеи мировоззрени марксистско-ленински Iилман мировоззрени я — коммунизм хьалъяра лоаттабеча къовсамера къахьегамхой идейни герз. «Исторе чу эггара хьалха, — аьлар XXII съезде Н. С. Хрущева, — дикагIча вахара тIехьа, коммунизм котъяккхара тIехьа лоаттабеча къовсаме халкъий идейни герз а хинна дIаэттача марксизма-ленинизма Iилман ларда тIа хьахулаш я миллионаш болча наьха мировоззрени. Сийрдача коммунистически кхоанен чу вугача, нийсача а чIоагIа лоархIам баь йолча а исторически орбите даьхад адамаш марксизмо-ленинизмо».

II.

МалагIча наькъашка гIолла кхув советски Iилман мировоззренех, малагIа декхараш да цу лоархIамеча гIулакха лоаман кхалнаха хьалхашка латтараш?

Массе саг Iилман мировоззренех кхевара декхар оттадаь ца Iеш, из декхар кхоачашдара наькъаш, средстваш, методаш а белгалйоах Коммунистически парте. Керттердар да КПСС Программа йовзийтилга, из кхоачашъяра беррига къахьегамхой оарцагIбоахилга. Iилман мировоззренех кхебелга чакхдоаккх идеологически балха системаца, лаккхача идейноста ленински принципашца, — практикаца хадаргбоаца бувзам лелабарца, идейни хийрача гIулакхашца тоам ца хиларца. Советски наха марксизм-ленинизм Iомаяр — Iилман мировоззренех уж кхебара овлан тIара декхараш кхоачашдара дIоагIа да. Из декхар кхоачашду, масала, вай республике 63 эзар совгIа саг дешаш волча политически дешара тайп-тайпарча формаша даь ца Iеш, юкъерча а лакхерча а школаша, кепа йоазоно, радио, телевидене, кино, лекционни, массово - политически, культурно-кхетама балхо, литература, искусствас.

Социализм йизза а хьадда а котъялар, социалистически общественни отношенеш коммунистически ярашкахьа дегIаяхкар, къамашта юкъе бокъонца йола нийсхои вежарий доттагIали хилар, дерригa советски халкъ идейни цхьа барт-цхьоагIо йолаш хилар — из я берригаш а цаI мара йоацача Iилман мировоззренех кхебара лард. Из декхар хIанз дизза кхоачашде йиш йолаш да вай мехка Iалаьмате йоккха культурни революци чакхъялар бахьан долаш а. «Коммунизмо, — аьлар парте XXII съезде Н. С. Хрущева, — массанена а кхетамаш лу; нах кхеташ хиларах, уж лаккхара культура йолаш хиларах да из бIубенна хьалхашкахьа дIаахар!» Iилман мировоззрени караерзае берригача советски наьха торо хилара иштта ларде яда коммунизм хьалъяра Iилман принципаш а.

Дерригa советски халкъ Iилман мировоззренех кхедара йола лоархIамера предпосылка я вай мехкарча дерригача боахама а духовни а вахара Коммунистически парте Iилманца кулгалдеш хилар.

Iилман мировоззренех кхер автоматически хулаш дац. Хьалха латтача мировоззренеца цхьана вай вахаре хIанз а нийслуш да харцахьара хIамаш а. ХIанз а дукха да дIаяхача замах диса тайп-тайпара во гIулакхаш. МалагIа ва вайха деннарча вахаре уж бIарга ца гуш, къаьстта а лоаман кхалнаьха вахаре? Вай республике хIанз а дукха ба, дукха даьхка а кIезига даьхка а, дына гIулакхаш доахкаш нах, уж гIулакхаш эггара чIоагIагIа нохчийи гIалгIайи кхалнаха, бераштa Iаткъ. Идеологически балха лоархIамера декхар да кIалха кIийле йоацаш дына гIулакхаш хилар гучадоахилга, дынах тешаш бола нах цу доацарех мукъабоахилга, болх далла тIа а ца бехкаш, шоай къахьегамах тийша уж бахаргболаш, йоацача ялсмален духьа а ца бахаш, лаьтарча коммунизма духьа уж бахаргболаш. Цу гIулакха боккха лоархIам болаш да вай республика дукххача районашка яьржача мурдий тоабай реакционни балха духьал къовсам лоаттабелга. Наьха хьаькъалаш баьде лоаттаду уж тоабаш кхалнаха юкъе а я вайцига. Дынаца къовсам лоаттабеш ца хилча вIалла дагадоха а дезац хьалха латтача мировоззренех кхувлга.

Дынаца дувзаденнача воча гIулакхий цхьа форма я дукха истий кхувлилга. Советски халкъа хьалхашка вайна эхь долаш гIулакх да из. Дукха истий кхувлилга керттерча даькъе кхаь бахьанийца хулаш да вайцига: цкъа-дале, наьха хьакъ дуаш, шоаш болх а ца беш, шоашца бахача шоай исташа беча балхах баха гIертарца; шозлагIа-дале, дукха истий кхувлилга могадеча шарIий гIулакх «дика леладеш ва» шийха алийта ларца; кхозлагIа-дале, саг талхара, оакхарий хьисапе верзара цхьа форма я из. Вай обществана эхь тIакхоачадеш, кхалнаьхеи берийи вахар гIовза доахаш, советски законашта когаш тIатоха гIерташ бола оакхарий хьисапера нах ба дукха истий кхувлараш. Эхьа-эздела дукха истий кхувлача нахал башха бац советски кхалнаьха сий лорадеш законаш доллашехьа а, сесаг а дезал а болаш волча сагага маьре уха кхалнах а.

Каст-каста хулаш а во а гIулакх да общественнии наьха шоайи доалахьенна къоалаш делга. Къаьстта чIоагIа харцахьа лархIа доагIа бераштa къоал Iомаделга. ДIаяхача замах юхедисаьча цхьаькхане а чIоагIа юхадетт вай дегIаахар — коммунистически мировоззренех кхера лард ше йолча общественни къахьегамах цхьабола нах къехкаш хилар. Вайцига хIанз а кIезига яц тунеядство лелаеш моттигаш. Тунеядцаш социализма моастагIий лийрхIаб Ленина. Царна къаьстта наьха тIахьожам оттабелга дIадехаш хиннав из. Республике чакхъювла сходаш — наха коммунистически кхетам балараи тунеядцашца къовсам лоаттабараи лоархIамера хIама да из. ДIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш цIендаь дIадаха деза вахарцара, вай сийрда советски цIа IоцIенде деза царех.

Iилман мировоззренена лард йоллилга эггара хьалха общественни къахьегам тIа, советски къахьегамхой коллективе хул. Коммунизма материально-технически база хьалъеча хана советски нах шоаш а коммунистически уйлах кхув, хIана аьлча хIама хьакхоллача къахьегама маIан къаьга да — коммунизм хьалъелга. Юрташкара къахьегамхой коммунистически кхетамца хьалкхебу школа лаьрхIай парте Программо колхозах. Коммунистически уйлах а кхувш, къахьегама коммунистически формаш кара а ерзаеш, наха тIа-тIа дикагIа леладу керда вахар хьаделга. Из къаьстта дика бIаргагу сий долча патриотий Н. Г. Загладай, И. Д. Леонова, цар никъ хьаллаьцача дукххача кхычар хьокхамах.

Нефтемаслозавода № 16 йолча установка оператора И. Н. Белозерова инициативах из болам вай республике а баьржаб. ЦIи хезза бола хьажкIаш лелаераш Зайдат Кусиева, Имран Чагаев, Я. И. Тимощенко, Осман Мальсагов, иштта кхыбараш — вай республике общественни къахьегама коммунистически формашта хьалха латта нах ба уж. Вай мехка а республике а хьалха латтарий опыт хьаэцилга — из вай декхар, советски Даьхенна хьалхашкара вай сий да.

Коммунистически мировоззренех кхер — из коммунизма выводаш дагахьа Iомаяр дац. «Адамаша хьаяь ерригa ганзаш ший хьаькъал чу хьа а ийца, царца ший кхетам бIаьхийбича мара хулалургвац коммунист», — яьхад Ленина. Цу тIара хьадоагIа Iилман мировоззренех кхебара даькъе боккха лоархIам болаш школа хилар. Берашка, кхийнарашка школашка дешийтара мел эша хьалаш хьадаьд вай республике, хIаьта нохч-гIалгIай мехкараштa кхыметтел лаьрхIа шоашта школаш-интернаташ хьайийлай. Цхьабакъда, шарIат бахьан долаш деша ца ухаш йиIигаш дукха я, къаьстта а лакхехьарча классашка. Ший йиIиг школе деша ца ахийтар духьа из хьаькъалах тувлаьнна я, аьнна бахьан а даькха цIагIа соцаяьй «Ингушский» совхоза болхлочо коммуниста Коригова. Укхаза хаттар отт, ши мировоззрени йолаш хила йиш йий цхьа саг: коммунистическии, вешта аьлча, Iилман, дынеи, вешта аьлча, Iилманна духьалара? Йиш яц. Коммунистически мировоззрени йолаш вац Коригов, из парте ца ховш нийсвеннав, из партена хийра саг ва. Маркса яьхад: гонахьенцара са гIулакхаш — из са кхетам ба. Кхетамо сакхеташ леладайт гонахьенцара гIулакхаш. Советски школаца а ший йиIигаца а Коригова лаьца гIулакх Iилманна духьаларча мировоззренех да.

1947-ча шера яь ший йиIиг хьехархой коллектив юкъе енначул тIехьагIа мара школе деша яхийтанзар Надтеречни юкъерча школа хьехархочо Акиева. Цу районера хьехархо Есиев а ший йиIиг иштта деша ца ухийташ ва. Хатта доагIа, шоай йиIигаш а деша ца ухийташ болча цу гIайгIа-хьехархоша фу хьехам лургба советски бераштa?

Шоай берашка, къаьстта а йиIигашка, ца дешийтара маIача наха нийсса бехке хила боагIа кхалнах а. Берашка ца дешийтар зулам да. Шоай берашка дешийтарал совнагIа, сайрийнарча школашка шоаш а деша деза кхалнаха, нагахьа санна дешаязде ховш беце, из Iомаде деза. Дешар ца ховш вола саг, Ленина мааллара, политикал арахьа латт. ТIехьадиса гIулакхаш дIа а кхайса, деша деза.

Бераштa кхетам балара даькъе школаца цхьана боккха бехктокхам тIабож даьшта-ноаношта а. ЦIи хеззача хьехархочо Макаренко яьхад: кхетам массане а лу: наха, хIамаша, хулараша, цхьабакъда, эггара хьалха а эггара дукхагIа а кхетам наха лу, царех эггара хьалхарча плане латт даьй-ноанойи хьехархойи. Мелла школаши институташи яле а, даьй-ноаной дика ца хилча нагахьа нийслац бер дика хьалкхувш. Бераш тайссе дите, царна наьна бIарг тIабоацаш дукха нийслу.

Нохчийи гIалгIайи кхалнах шоай бераш кхетамца хьалкхедераш ба. ХIаьта Маркса яьхад: нах кхетабеш вар ше а кхеташ хила веза. Цудухьа нохчийи гIалгIайи кхалнах декхарийла ба шоашта лаьрхIа яхкача политграмота школашка цIенхашта деша, шоай культурни боарам лакхбе. Хадданза хьалхашкахьа дIа ца ухар гаьнна тIехьавус.

Физически а нравственни а унахцIена тIехье хьалкхееча хьинаре дакъа лоацилга шийна тIадожаш йолча комсомола лоархIам лакхлу Iилман мировоззренех нах кхебара даькъе. Комсомоло, цкъа-дале, хьалха латта мировоззрени цар караерзаяра гIо а деш, хьинаре общественни болх бара юкъеоз кагирхой, шозлагIа-дале, цо хьехам а луш, нийсача новкъа боах обществана духьалара гIулакхаш доахкаш бола нах. Цхьабакъда, нохчийи гIалгIайи кагирхоех, къаьстта а мехкарех, лоадамбоаццаш дола дакъа мара додац комсомоле. Дына гIулакхаша новкъарленаш ю. Юха ца а бетташ, шоай мехкарий, йижарий Ленински комсомоле бахара гIо деш хила беза ноаной. «Бераш долча хана денз кхетае еза коммунизма тIехье, кагийнах уж болча ханне а лорае а чIоагIъе а еза из, — йоах Н. С. Хрущева, — харцахьа кхетам баларахи во хьокхам баларахи моральни эйп баьнна нах ца хилийта чIоагIа хьежа деза».

Iилман мировоззренех кхевара гIулакхаш дIакхайкадер да советски кепа йоазув — газеташи журналаши. Газетийи журналийи оагIош тIа денна кертагIа доах керда саг хьалкхевара, цун моральни а политически а кхетама, къахьегама турпалаш хоастабара дешаш. Юккъера лаьрхIача хIара кхоалагIча сага цхьацца газет е журнал кхоач вай республике. Долаш да къаьстта кхалнаьха журналаш а. Нохчийи гIалгIайи кхалнах декхарийла ба массаза а журналаши газеташи деша. ЦIагIа дIахозарг уж дешилга вIаштIехьдаккха, агитаторий беседашка ладувгIа, мехка э доазол дехьа а лелача гIулакхех кхеташ хила.

Сийлахь-воккхача Ленина белгалдаьхад: мехка чухь бIаьш радиостанцеш яхка еза, наха торо яла еза радио чу гIолла хоамашка, докладашка, беседашка ладувгIа. ХIанз нагахьа советски саг вац массаза а радиопередачашка ладувгIа йиш йоацаш. Трансляционни громкоговорителел совгIа, итташ миллионаш радиоприемникаш, миллионаш телевизораш я советски наьха цIеношка. Цхьаккха хIама дац радиоца нийсдала. ЛоархIаме мел дола хIама эггара хьалха радио чу гIолла хоз вайна. Вай кхалнахага а йизза торо я радиох пайда эца, наьна меттала а лаьрхIа кхалнаха еча а передачашка ладувгIа, шоай политически а культурни а боарам лакхбе.

Наха коммунистически кхетам балара геттара чIоагIа лоархIам болаш я культурно-просветительни учреждениеш: культура цIенош, клубаш, библиотекаш, кинотеатраш, халкъа культура университеташ, иштта кхыдараш. Шоай культура дегIайоалае, шоашта ховраш а шоай таланташ а гучаяха къахьегамхошта новкъостал ду художественни самодеятельноста тайп-тайпарча формаша. Клубашка лекцеш еш, хаттарийн жопийи сайренаш а иштта кхыдараш а хул. Цхьабакъда, нохчийи гIалгIайи кхалнах дукха ба кино, лекцешкеи докладашкеи ладувгIа ца ухаш. Цу кхалнаха шоай моарошкара дIадехац цар шоай истий, мехкарий (лоалахоех эхь а ца хеташ?!) кино, театре кхувлилга. Кхалнаьха бокъонаш йоаеш долча тишача гIулакхий гуш доаца гIабаш теда, шоай наькъа духьал бараш нокъзара кховса, кино, театре, клубе аха беза нохчийи гIалгIайи кхалнах.

Iилман мировоззренех кхера Iалаьмате боккха лоархIам болаш да Iилман-популярни, художественни литературеи искусствои. «Кхетам балара художественни литература лоархIам Iалаьмате боккха ба, — яздаьд Горьке, — цхьан ханнеи цхьатаррача низацеи хьаькъалга а дегага а кхоачаш да из». Эггара шийна дукхагIа деза хIама книжкаех валлар да, яьхад Маркса, хIаьта Ленинга йоккха «хало» кхоачаш хиннай «книжкаш доацаш висача». Книжкаш вай эггара дикагIа бола доттагIий ба. Библиотекаех пайда эца беза, чIоагIа книжкаш дешаш хила деза. МагIалбика зонера библиотекарь Н. Шадиева ший уж цIагIа доагадар кхераш книжкаш чукхахьа яхьац. Къонача йоIа Шадиевас ше кIаьда хилар дIахьекхад. Керда вахар хьадара хьинаре дакъа а лоацаш, лагIал тIехьа лагIа а доаккхаш нах культура лакхаленашка бугача шин ткъама хьисапе да Iилмеи искусствои.

☆ ☆

Коммунистически кхетам балар — саг, цунна хетараши дагалаттараши, цун лоIами оамали, цо дер, массе оагIорахьара цунга дулургдараш кепехьа дерзадара геттара чоалханеи дукха оагIонаш чулоацаши процесс. Сага кхетам хьахьокх коммунизм бахьанце беча производственни а общественни а балха цо хьинаре дакъа лоацаш хиларо.

«Дерригa а сага духьа, саг паргIата ваккхар духьа» яхача Программа тIарча дешаша ювцар алхха материальни оагIув хинна ца Iеш, духовни оагIув а я, советски наьха духовни хьашташ Iалашдар а дувц цар. Кхычарна нийсса цу духовни беркатех шерра пайда эца беза нохчийи гIалгIайи кхалнаха, коммунизм хьалъяра тIехьа къовсам лоаттаберий мугIаращца шоай моттиг йизза хьаллацара хадданза кIоаргде деза шоай политически а Iилман а кхетамаш.

☆ ☆

Сердалои вахари кхухь коммунизма идеяша, дерригача дунен тIа яржаш йоагIа уж. «Маьлха зIанараша, бийсан боад йоха а ещ, долла хIама сийрадоаккхаш санна, — йоах Н. С. Хрущева, — иштта тIа-тIа дукхагIа наьха кхетам чу а дегашка а кхоачаш латт коммунизма идеяш. ХIара денна малхбоалехьара хьалбувла малх санна, юхасоцалургйоацаш лаьттан тIа яржаш латт коммунизм. ХIара саго дечунца, хIара коллектива, хIара организаце балхаца коммунистически идеяш органически тарлуш хила еза коммунистически гIулакхашца, аьнна, белгалдаьккхад Программа тIа. Цунах латт Iилман мировоззрене низ а цунга дулур а.

Э. ЛИН.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН АХАРХОЙ БОККХА ТОЛАМ

Паччахьалкхенга ялат дохкара план тIехкхоачашъяра хетаяьча митингера

Наггахьа мара ца хулча тайпара йиккха яр кIирандийнахьа, гуйран маьлхаца деза цIей хинна лепар колхозийи совхозийи кхашка лаьттача социалистически яхье яьха цIе байракхаш. Лепача тов бессача кIадаш тIа даь йоазош дар юртбоахама производство дегIайоалаяр духьа тIагIертта къовсам лоаттабара юрташкара къахьегамхой тIахьехаш. Наькъашка иллеш декар, — массе оагIорахьара Грозне, Нохч-ГIалгIайчен ахархоша къахьегама котало яккхара — паччахьалкхенга ялат дохкара план тIехкхоачашъяра хетаяьча митинге ухар автомашинаш...

С. М. Кирова цIерахча паркера зелени театр. Тахан къаьстта хоза кийчдаь а безаме а да из.

Доккха хIама карагIдалара хетаяь митинг хьаелл Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Председатела М. Г. Гайрбекова.

Митинге къамаьл дир парте обкома хьалхарча секретара нов. А. С. Трофимова. Ше къамаьл де волалуш цо Iодец КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советои КПСС Нохч-ГIалгIай обкомагеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советагеи, Нохч-ГIалгIай АССР колхозхошка, совхозий болхлошка, юрта боахама специалисташка, берригача къахьегамхошка дайта моаршал.

ЧIоаггIа, дIаьхдаь тIоараш техар зале моаршал Iодийшачул тIехьагIа.

Цул тIехьагIа нов. Трофимова аьлар:

— Республикански митинге вIашагIкхийттад вай, ялаташ чуэцара даькъе, коммунизм хьалъяра халагIеи лоархIамегIеи йолча участкаех цхьан участке вай хьийгача къих хьахинначун чIоаггIа мах барах вай партеи правительстваи ленински кулгалхошта дег тIара доккха баркал алар духьа.

Къаьстта дог гIоздоаккхаш да американски империализма агрессивни политика, хIанзарча каннибалий пиратски актай бехках селлара кхохкаденна эттача хьалашка, Советски паччахьалкхен экономически низ чIоагIбара юкъе, советски халкъа хьал-торо лакхъяра гIулакха юкъе вай лаьца, мехка боккхалга диллача зIаммига мара доаца, даькъа белгалдаккха ЦК Президиумеи СССР правительстваи членашта, Никита Сергеевич Хрущевна ха кораяр.

Цудухьа кхетаде деза вайх хIаране къахьегам мел лоархIаме а маьхе а ба, коммунизм хьалъяра юкъе къахьегамхоша лоаца дакъа партеи правительстваи мел чIоагIа мах беш да.

Цу гIулакхо кхы а чIоагIагIа оарцагIдаха деза практически гIулакхаш гойтара — дулх, шура, фуаш гулдара планаш кхоачашъяр духьа — хьатIадоагIача шера лакхача хьувкъамашта лард йоллар а хьайбай продуктивность дIахо лакхъяр а духьа лоаттабу къовсам чIоагIбара.

Вай толамаш, аьлар дIахо нов. Трофимова, — из да ленински Центральни Комитето хьаькъале кулгалдарах, партеи правительстваи хадданза юртабоахама новкъостал дарах хьахиннар. КПСС XXII-ча съездеи парте ЦК мартовски Пленумеи решенеша, Никита Сергеевича Хрущева хьехамаша новкъостал дир вай республика ахархошта совнагIа кхоачамаш гучадаха а царех пайда эца а.

Ялаташ кхедечеи чуэцачеи доккха дакъа лаьцар КПСС Программа идеяша дегаш ураоттадаь болча юртарча къахьегамхой дуккха эзараш долча эскаро. Доккха новкъостал дир юрта боахама деш дола доал хувцаро а цу ларда тIа партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, территориальни производственни управленей болхлой, ерригача вай партийно-советски актива, пропагандистий, агитаторий организаторски, агротехнически, партийно-массови болх эргабаккхаро а. Ялаташ чуэцара даькъе доккхий толамаш дахийтар вайга массане дага латтача хIамо — общества духьа хьегача къиво.

КарагIдаьннар дувцаш вай декхарийла да, Нохч-ГIалгIайчени Грозненски областеи историе чухь цIаккха а селлара дукха ялат паччахьалкхенга дехка ца хилар белгалдаккха.

Паччахьалкхенга ялат дохкара шоай декхараш дикагIа кхоачашдаьд Грозненскии Наурскии производственни управленей колхозашеи совхозашеи, Грозненски, Надтеречни, Сунженски, Гудермесски районаша.

Грозненски шурий совхозо паччахьалкхенна дIаденнад 427,6 эзар пунт ялат, цу тайппара план 140 процент кхоачаш а еш, Надтеречни совхозо дIаденнад 804 эзар пунт, план 129 процент кхоачаш а еш, Сунженски района XIX-ча партсъезда цIерахча колхозо паччахьалкхенга дехкад 294,5 эзар пунт ялат, ялат кийчдара план 109,6 процент кхоачаш а еш.

Комсаши сомаши дика кхебаьб укх шера республика колхозашеи совхозашеи. Цу гIулакхо а новкъостал даьд уж продукташ кийчъяра план ханал хьалха кхоачашъе а уж дукхагIа яха а.

Комсаш кийчъяра план кхоачашъяьй 133 процент, паччахьалкхенна планал совгIа дIаеннай 8 эзар тонн.

Сом кийчбара план кхоачашъяьй 112 процент, планал совгIа паччахьалкхенна дIабеннаб эзар тонн совгIа дика сом.

Дика хIама карагIдаьннад укх шера ка бола ялат дика хьувкъадаьча дуккхача колхозаштеи совхозаштеи, республике юккъера лаьрхIача из даькхад хIара гектара тIара 18,5 центнер.

Грозненски района колхозашеи совхозашеи 33,4 эзар гектар долча лаьттан хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 21,5 центнер ка бола ялат даькхад, Сунженски района колхозаша 19,8 эзар гектар долча лаьттан хIара гектара тIара даькхад 23,1 центнер.

ТIаийца социалистически декхараш кхоачашдар духьа къовсам а лоаттабеш, Грозненски шурий совхоза болхлоша 6, 4 эзар гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 22,9 центнер ка бола ялат даькхад. Цу совхоза кхоалагIча отделене 1238 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара юккъера лаьрхIа 27,2 центнер гурахьа дув кIа даькхад, хIаьта 700 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара яьлар «безостая» яхача сортах долча кIин 54 центнер. ХIара гектара тIара 24,5 центнер йоаккхаш ка болча ялатий дика хьувкъам баьккхаб «Горячеисточненский» совхозо, 23,6 центнер яьккхай № 1 йолча шурий совхозо.

Сунженски района «Победа» яхача колхозо 3006 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 27,2 центнер ка бола ялат даькхад.

921 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 23 центнер а йоаккхаш ка болча ялатий лакха хьувкъам баьккхаб Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза ТIой-Юртарча отделене.

Дика хьувкъамаш даьхад дуккхача хьажкIаш лелаераша. Урус-Мартана района «Горец» яхача совхоза № 4 йолча отделене 515 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 35,1 центнер хьажкIаш яьхай, цу районерча Предгорни опорно-хьокхама боахама № 3 йолча отделене 489 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара яьха хьажкIаш 37 центнер хилар.

Ахархочун сий бахьан долаш къовсам а лоаттабеш Даьхенна хьалхашкара шоай декхар кхоачаш а деш, механизатораша хьажкIаш лелаераша, Шаьла района «Джалка» яхача совхозерча звеньевой Джамалаев Татас чуийца даьннача 150 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 63,2 центнер хьажкIаш яьхай.

Межидова Iаьлас кулгалдеча Грозненски района «Ермоловский» совхоза механизированни звенос укх шера духхьашха дакъа лоац лакха хьувкъамаш дахар духьа лаьцача яхье.

Чуийца даьннача 200 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 43 центнер хьажкIаш яьхай цар. 170 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 38,7 центнер хьажкIаш яьхаи Шаьла района «Джалка» яхача совхозерча вежараша ДадаевгIар, 193 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 38,4 центнер яьккхай Чагаев Имрана кулгалдеча Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза звенос, 180 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 36,4 центнер хьажкIаш яьхай Шаьла района «Шалинский» совхозерча Зубаираев Саид-Эме, дуккхача кхычар.

Ка бола ялаташи хьажкIаши дика хьувкъаеча кIезига дакъа лаьцадац механизатораша, царех дуккхачар лакха овсарле йолаш пайда ийцаб машинех, цу тайппара кIезигьяьй ялат чуэцара ханаш, ца дойташ лорадаьд ялат.

ДикагIболча механизаторашта юкъе эггара хьалха цIи яккха езаш ва лафетка йоацача жаткаца нормах 20 гектар йолча диинахьа 60 гектар ялат хьокхаш хинна Наурски районерча «Терский» совхозера Сухоруков Александр. Новатора-механизатора опыт хьаллаьцар республика колхозашкарчеи совхозерчеи дуккхача механизатораша. Царех ба дийнахьа жаткаца 51 гектар хьокхаш хинна Надтеречни районерча «Надтеречный» яхача совхоза механизатораш Гаталов Оалхазар, Шатуев Мовлад.

Дика болх бир хьажкIаш чуэцача комбайнаца хIара диинахьа кхоъ норма кхоачашъеш хиннача Ачхой-Мартана района «Самашкинский» совхозерча Дадаев Абдул-Азе, ККХ-3 яхача комбайнаца цхьан сменах 12—15 гектар хьокхаш 164 гектара тIара хьажкIаш чуийцача цу районерча «Лермонтовский» яхача совхоза комбайнера Мулатов Ювсапа, сменни норма 12 гектарага кхоачаеш, 219 гектара тIара хьажкIаш чуийцача Наьсарен районерча «Октябра 40 шу» яхача совхоза комбайнера Муцольгов Бембулата.

Ялат чуэцача доккхий толамаш даьхар автотрестеи совнархозеи шофераша.

ДикагIбарех лархIа беза автотрестера новкъостий Басканов Николай Иванович, Садыков Махьмада Шаму, Шебилов Умат-Гири, Газуев Ахьмада Зунид, совнархоза автотранспортни конторера новкъостий Кондра Николай Алексеевич, Михаилян Лазарь Арутюнович, Радченко Игнат Иванович, Фисенко Петр Григорьевич, Гисаев Iисий Вахьид, иштта кхы дуккха а.

Цу тайпара масалаш кхы дуккха а доаладе йиш я. Цар хьагойт юртбоахама производстве механизаторий лоархIам лакхбеннилга.

Иштта ба вай хьалха латтараш.

Республика колхозашеи совхозашеи шоашта шортта дIаде фу Iалащдаьд, хIанз колхозхошта дIалуш латт доагIаш дола ялат, хIаьта иштта вIашагIйоллаш латт юкъарча хьайбай боахама йола фуражни лард.

Колхозашеи совхозашеи йоакхо ю тIадоагIача шерарча хьувкъама. Агротехнико дикагIа лоархIаш йолча хана дIадийнад гурахьа дув ялат. 1961-ча шерарчул 50 эзар гектар дукхагIа дийнад гурахьа дув ялат укх шера.

Новкъостий!

Социалистически ареней къахьегамхой йоккхача авангарда говзанчех цхьабараш мара бувцанзар оаха. Наггахьа санна, фуд производстве хьалха латтараш вIашкаувзар, аьнна, хьаьтача, жоп дала йиш я, керттердар да партеи Даьхеной хьалхашка оттадаь декхар бехктокхаме лархIари ахархочун сий лакха лоаттадари вIаши тардеш цар леладар. ЧIоагIа дика да Надежда Григорьевна Загладас массанена а цIаьхка дагадохийта: коммунизм — из эггара чIоагIагIа наьха йоакхо еш общество хилар ал совгIа, нахагара дукха хьадехаш общество йолга а. Миллионаш бола нах коммунизмага дIакхоачабара эш шин тайпара йола революционни школа, Ленина идеящца хьахинна йола шерра йоаржаяь къахьегама коммунистически формаш.

Вай массава а декхарийла ва хьалха латтарий опыт гул а яь из шерра производствана юкъехьоргйола гIулакх вIаштIехьдаккха. Лодырий, тунеядций аьттув баргбоацаш лелабе беза вай боахам. Халкъа цабезама талгIе тIакхача еза царна массайолча моттиге.

«Болх бе ховшше а могаш ше а къа ца хьегаш волча саго, йоах Н. С. Хрущева, болх берий хьакъ дуъ, хIаьта материальнии духовнии рузкъа хьадерий чотах а вах из».

Лаьттанца къахьегара даькъе хIанзалца даьр данне а кхоачамболаш дац, цунах салоIам баь Iе йиш яц ваиха цхьаккхе а. Республика юрта боахама болхлоша дIахо а юртбоахама производство лакхъярга, ялат, дулх, шура, кхыйола продукташ алсамъяхарга хьежаш я Даьхе.

Территориальни производственни совхозно - колхозни управленеш, парте райкомаш, колхозийи совхозийи кулгалхой, юрта боахама специалисташ декхарийла ба, юртбоахама ерригa производство дIахо а дегIайоалаяра лард из хиларах тарра, ялат алсамдаккхара тIехьа дIахо йодача хана а тIаргIертта къовсам лоаттабе.

Из декхар кхоачашде йиш хулийтаргйола дуккха гIулакхаш да хIанзза а белгалдаханза а кхоачашданза а даргдоацаш.

Республике оахача лаьттах аханел дукхагIдар гуйран культураш дIаювш хиларах боккхача лоархIаме да, уж дIаерал совнагIа, гурахьа-Iай а бIаьсти а эшшача тайпара царна гIулакх дар вIаштIехьдоаккхилга.

БIаьсти дIаюргйолча ерригача хIамашта, гурахье а оахам шаьр а деш, дика зяьб ахарал лоархIамегIа декхар дац хIанз лаьттанцарча балхашка. 1963-ча шера бIаьсти даьча оахам тIа колхозашеи совхозашеи хIамаш дIаювлга хилийта йиш яц. БIаьсти ду оахам ялатий моастагIа да.

ХьатIадоагIача шера ерригa юртбоахама культураш дика хьувкъилга Iалашдара овлан тIара тоаде деза хий дехкача лаьттаех, моттигерча удобренех пайда эцилга, дикагIа долча боахамийи производства новаторийи опыт дIакхачийта еза республика ерригача колхозашкеи совхозашкеи.

ЦIаькха а хьажа деза дIаоттадаь дерригa фу тешаме лорадеш дий, из дика дий тахка деза, 1962-ча шера 1-ча декабре из болх йистебаргболаш, из цIенделгеи кийчделгеи вIаштIехьдаккха деза.

Территориальни производственни управленей, парте райкомий, юкхьанцарча партийнии комсомольскии организацей, специалистий, хьайбаш леладерий юрта боахамерча берригача болхлой лоархIамера декхар да общественни хьайбаш кхы дIахо а дебадара тIехьа, шура, дулх, фуаш, кхыйола продукташ дукхагIа яхара а кийчъяра а тIехьа къовсам лоаттабелга, царга дIадодар кхы дIахо а чухнахьа доаккхилга.

ХIанз укх сахьате хьайбай боахамашка эггара лоархIамера декхар да, хьайбашкара йоала продукташ, къаьстта а шурей фуаши, кийчъяра паччахьалкхен план хIара колхозои совхозои кхоачаш а тIехкхоачаш а елга.

Къаьстта теркам тIабахийта беза доахан дикагIа кхабара, йохкаш йола шура дукхагIа а хьаьнагIа а хилиитара.

Боахамий кулгалхой, специалистий, производственни управленей болхлой сийлен декхар да йоаккхаш а кийчъеш а йола шура, дулх, кхыйола продукташ алсамъяхара дерригача кхоачамех пайда эцилга.

ХIанз цIаккха а ца оттадаьча тайпара хьалхашка оттаду юрта боахама болхлошта къахьегама овсарле сихха лакхъяр а юртбоахама продукцега дIадодар чухнахьа даккхар а Iалашдара декхар.

Продукце центнер яккхара хьега къа а цунга дIадодар а кIезигделга — иштта да юрташкарча къахьегамхой лоархIамерей тIехьатетта йиш йоацей декхар.

КПСС XXII съездои ЦК мартовски Пленумои чоалхане а бехктокхаме а декхараш хьалхашка оттадаьд юрта боахама болхлошта. Уж кхоачашдергдараш нах ба, лаьттанца а хьайбай боахамашка а къахьегаш бола вай башха-дика нах.

Лаккха къахьегама овсарле а йолаш балхаш дара мел эша хьалаш царна хьаделга — из да хIанз керттердар.

Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дизара сийна социалистически яхь яьржай хIанз республика колхозашкеи совхозашкеи.

Сийлахь-боккхача Октябра цIей тIа-тIа гаргагIа кхоачаш латтача укх деношка юрта боахамерча къахьегамхой ерригa уйла а балха хьинар а тIадерзаде деза юртбоахама шу толамца чакхдаккхара. Шоай къахьегама кулгаши хьинари, шоай творчески изобретательности хьисапи эшшача метте хила веза тахан юрташкара хIара къахьегамхо, колхозеи совхозеи кулгалхо, партийни комитетий болхло.

Ший къамаьл чакхдоаллаш нов. Трофимова аьлар:

— Мукъа ба сона парте обкома бюро, республика Министрий Совета, Лакхехьарча Совета Президиума цIерах шо а шуга гIолла республикера берригa къахьегамхой а паччахьалкхенга ялат дохкара план тIехкхоачашъярца даькъала дувца а, юрта боахама къахьегамхоша дIахо йодача хана а тIабийрзза къа а хьегаш парте Центральни Комитетеи Советски правительстваи тешам сийлахь лоаттабергхиларах, юртбоахама производства дерригa доакъош цар сихха айдергхиларахи вай мехка коммунизм хьалъяра гIулакха дика дакъа лоацаргхиларахи дог тийша хила а.

* * *

Цул тIехьагIа трибуна тIа ваьлар **Джамалаев Тата**, «Джалка» яхача шалински совхоза звеньевой. Гулбеннараша тIоараш детт республикал арахьа а вовзаш вола цIи хеза механизатор, Ерригроссийски хьажкIаш лелаерии яхье котало яьккхар гучаваьлча. ДIадахача шера из керте латтача звенос 200 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 65,3 центнер йоаккхаш фуалъяьха хьажкIаш яьхар, из бахьан долаш цунна елар хьалхара преми, звеной членашта елар «РСФСР дикагIа вола хьажкIаш лелаер» яха наькха тIа йоаллаю значок. Укх шера ха-оттам хьажкIаш лелаерий аьттув болаш бацар, хIаьта а Джамалаев Татаси цун новкъосташеи хьахьекхар, толашагIа йола агротехника Iомаяьча кхашкарча механизаторашта Iаламо ду хувцамаш новкъа ца хилар: йокъал этта йоллашехьа а 200 гектар долча дерригача лаьттан тIа геттара дика хьувкъам кхебир цар, цу даькъе 150 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 63,2 центнер а йоаккхаш.

Шоаш дайтача моаршалца партеи правительстваи Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама къахьегамхой лакха мах баро тха дегаш ураоттадаьд кхы а чIоагIагIа къахьегара, — аьлар цо. — Семилетка пхелагIча шера лакха хьувкъам баккхар духьа лоаттабу къовсам хIанзле а дIаболабеннаб. ДарегIа хьажкIаш Даьхенна дукхагIа ялар духьа къахьега кийча ва вай масса ва а.

ЦIаькха а тIоараш детт цунна. Массанена а ховш да цун дош чIоагIа долга: дуккхаза а гIулакхаца хьахьекхад из Джамалаев Татас, лакха хьувкъамаш кхедарца бакъдаьд из. Цхьа бахьан доацаш дац цун Центральни Комитетага, Советски правительствага, Н. С. Хрущевга дахьийтача рапорта тIа белггалча моттиге хилар.

Къамаьл дир Грозненски опорно-хьокхама совхоза керттерча инженера нов. **Бронякова.** Цу боахама коллективо дикка совдоах ялат, цIаккха ца хиннача тайпара чIоагIа хьувкъа а даь, хьалхагIа дIадахача шерашкарчул дуккха а дукхагIа дIаденнад паччахьалкхенна ялат.

— Эггара хьалха из карагIдаьннад дIадувча лаьттай структура хувцар бахьан долаш, — аьлар нов. Брознякова. — Йоккхий аренаш дIалаьца дIаювш хиннача кIезига пайда луча баьцаша шоай моттиг дIаеннай лакха хьувкъамаш телача культурашта — хьажкIашта, бобашта, шекара свеклайна.

ТолашагIа йолча техникаца Iалашбаьча лаьттанца къахьегача совхоза болхлой вIаштIехьдаьлар юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 22,5 центнер фуалъяьхача хьажкIий яккха, сиха а доа ца деш а ялат чуэца. ХьатIадоагIача шера тешшаме дика хьувкъам баккха йиш хулийтаргйола лард йоллаш ба уж хIанз: дикагIа йолча агротехнически ханашка 10600 гектара тIа (соахкарчул дуккха а дукхагIа) дIадийнад гуйран ялаташ, бIаьстан юхье дIаюргйолча хIамашта зябь оахаш ба.

Вай республикерча юрта боахама къахьегамхошта йовз хьажкIаш хьувкъаяра говза волча, «Назрановский» совхозерча Мальсагов Османа цIи. Хьалхара моттиг яккхар духьа лоаттабеча къовсаме цунца яхь лаьцараш кIезига бац хIанз. Трибуна тIа ва царех цаI — **Алообгачиев АртагIа**, «Назрановский» совхоза звеньевой. 75 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 53 центнер хьажкIаш яьхай цо ший новкъостаща. Коартолаш а хиннай дика: 95 центнер яккха аьнна декхар тIаийца хиннача 107 центнер яьккхай хIара гектара тIара. Звеньевойя аьлар:

— Тха звенона ловца боах йокъал йолаш шу денача халача хьалашка оаха хьажкIаш дика кхеярах. ХьатIадоагIача шера дарегIа хьажкIаш кхы а дукхагIа лургья оаха. Оаха, полеводаша, кхетаду: хьажкIаш — дулхи шуреи хилар. Амбараш низагIеи силос дукхагIеи хуле, дикагIа леларгда фермашкара гIулакхаш, мехкага дукхагIа кхоачаргья хьайбай продукташ.

Ерригa тхоай говзал, берригa тхоаи низ оаха, юрта боахама къахьегамхоша, хетабу дукха езача Даьхенна — дIахо из тоаялара, цун низ чIоагIбалара. Из — лаьттан тIа чIоагIа машар хилара бола тешам.

ДIахо юртбоахама производство айяр духьа полеводашеи механизаторашеи лоаттабеча къовсамах дийцар ше къамаьл деш «Победа» яхача Сунженски колхоза бригадира **Жевненко Петра** а.

— Тха колхозхоша доккхал ду паччахьалкхенга ялат дохкара план республико дика кхоачашъеча юкъе шоаш дакъа лацарах, — аьлар цо. — Планах лаьрхIа хинначул 12 процент дукхагIа дIаденнад оаха ялат. Из вIаштIехьдаьннад юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 29 центнер а йоаккхаш лакха хьувкъамаш кхедар бахьан долаш.

Цхьабакъда, карагIдаьннар дIадахад. Къахьегаме керда толамаш дахара тIахьийхаб партеи правительстваи вай республика юрта боахама къахьегамхой, — цудухьа керда рубеж яккхара тIайийрзай Сунженски районе хьалха латтачарех йола Жевненко Петра бригада. Гурахьа дув ялаташ дIадийнад дикагIа йолча ханашка а урагIеи пхорагIеи листача мугIарех а (ялаташ дIадера план 106 процент кхоачашъяьй ерригача колхозо). ХIанз механизаторий берригa низ тIабахийтаб зябь аьха яккхара. Колхозхой опыте тийшаб дика а оахам шаьрдеш а аьха зябь — лакха хьувкъам баккхара йола лард хиларах.

— Тха бригада хIанз зябь аьха яьннай, — аьлар бригадира. — Тхоай кхашкара балхаш дерригаш а чакхдаьха даьннад тхо, хIаьта а йиш яц тхога салаIа. Шоай тракторашца лоалахой кхашка бахаб механизаторaш, сихагIа зябь аьха яккхара царна новкъостал дар духьа. Республике лакха хьувкъамаш хулга вай юкъара гIулакх да. Лоалахой тIехьабисар бе-башха ца хеташ Iе йиш йолаш дацар тхо. Хало тIакхаьчача хана вIаши новкъостал дар — цу гIулакха тIахьийхад вай цIи хезача украински звеньеваяс Надежда Григорьевна Загладас.

«Надтеречный» совхоза болхло **Турлуева Зулпа** трибуна тIа яьлча митинге хиннараша тIоараш техар.

Октябрь бутт болалушшехьа а паччахьалкхенга ялат дохкара план 116 процент кхоачашъяьй шоаш аьнна рапорт делар Надтеречни района къахьегамхоша. 5-гIа октябрь хьаотташ паччахьалкхен амбарашка чутессар 1 миллиони 442 эзари пунт хержа дика ялат — соахкарчул дуккха а дукхагIа.

Соахка цу юкъагIа денна хинначул 4500 центнер дукхагIа дулх дIаденнад Надтеречни района къахьегамхоша 9 бетта. Соахкарчул шозза дукхагIа деннад Даьхенна хьакхий дулх. Фуаш дIадалара шера план 135 процент кхоачашъяьй, тIехкхоачашъяьй тха кийчдара план. Шура яккхареи кийчъяреи план кхоачашъяра шоай берригa низ тIа а бахиита къахьегаш ба хIанз районера къахьегамхой, цу даькъе «Надтеречный» совхоз а. Из хургда хьамсарча парте тIахьехама оаха лу дикагIа дола жоп.

— План дикка тIехкхоачаш а еш, 804 эзар пунт ялат деннад тха совхозо паччахьалкхенна, — аьлар нов. Турлуева, — цу хьалхарча толамаша кхы а хьинарегIа къахьегара дегаш ураоттаду тха. Кхы дIахо а ялат алсамдаккха лерхI тха коллективо.

Дош делар Грозненски нефтемаслозавода вокккагIа волча оператора нов. **Волошина.**

Нов. Волошина митинге хиннараштa тешам белар мехкдаьтта чакхдоахараша кхы а дикагIа къахьегаргхиларах, юрташкарча къахьегамхошта шоаш деш дола шефски новкъостал чIоагI а шер а дергхиларах, цунца юрта боахам дIахо а дегIабоалабара шоаш а дакъа лоацаргхиларах.

Трибуна тIа воал «Красноармейский» совхоза бригадир СССР Лакхехьарча Совета депутат **Кагерманов Оалхазар.** Из керте латтача коммунистически къахьегама бригада Даьхенна рапорт луш дувца хIамаш да.

— Тахан, — аьлар цо, вай, ялаташ кхедераша, итог ю воай балха, цхьабакъда, вай ерригa уйлаш дIахо воаш дергдарашкахьа я. Дегашта тоам хиннача укх дийнахьа вай партегеи правительствагеи дIакхайкаду къахьегаме доахача кердача толамашца Даьхе гIадйига воаш кийча хилар.

Укх шера юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 25 центнер ялат даьккхар Кагерманов Оалхазара бригадо, — хьатIадоагIача шера кхы а доккхагIа толамаш даха лаьрхIад механизатораша. 105 гектарах хIаране тIара 22,4 центнер горох яьккхар цар, хьатIадоагIача шера, уж дIаювш дола лаьтта 200 гектарага дIа а кхоачадаь, хIара гектара тIара 30 центнерал кIезигагIа йоацаш яккха лерхI. Керттера уйла-м хьажкIашта тIайохийтаргья: 10 центнер а кхы дукхагIа а совбаккха лерхI бригадо хьажкIий хьувкъам.

Дош ийцар Наурски района «Терский» совхоза механизатора, ялат чуэцара ударника **Александр Сухорукова.** Ялат чуэца долалушшехьа а из эггара тIехваьлар ялат чуэцара: ший жаткаца дийнахьа 60 гектар ялат хьокхар цо.

— Воай хьамсарча парте Центральни Комитетаи Советски правительстванеи вай дош лу юрта боахам дIахо а сихха тоабара кхы а чIоагIагIа воаш къовсам лоаттабергхилара, — аьлар цо. — Хьакхари ардари къаьста а долаш сихха ялат чуэцара дуккха опыт Iоаяьй азеи са новкъосташеи. ХьатIадоагIача шера кхы а дикагIа ялаташ хьувкъаде хьожаргда тхо, — жаткай машинисташи комбайнераши бахьанце хIама талхаргдац, вIалла ца дойташ чуэцаргда дерригa ялат.

ДIахо къамаьл дир Грозненски производственни управлене начальника нов. **Илюхина.** Дикка доккха хIама карагIдаьннад цу зонерча колхозаштеи совхозаштеи — паччахьалкхен амбарашка 2 миллиони 442 эзари пунт ялат чутессад цар. Къаьстта белгалбаьлар ялат кийчдара план 138 процент кхоачашъяь Грозненски районера къахьегамхой. Шортта дIаде фу Iалашдаьд боахамаша. Ялаташ кхедераша геттара дика къахьегарца доахаденнад уж толамаш.

Грозненски производственни управлене боахамаша толамца чакхдаьккхад гурахьа ялаташ дIадувлга. Ялаташ дIадера план дуккха а тIехкхоачашъяьй.

— ХIанз, — йоах нов. Илюхина, — шекара свекла, баьца даараш сихагIа чуийца дахара, зябь ахара план кхоачашъяра, дерригa кхашкара балхаш толамца чакхдахара, Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дузача денна сийленца накъа бахара чуийнна къахьегаш ба тха зона чуйоагIача колхозийи совхозийи къахьегамхой.

Трибуна тIа ваьлар керда ялат дIаозаш хьинаре дакъа лоацаш хиннача совнархоза цхьан транспортни конторера шофер нов. **Фисенко.** СихагIа ялат чуийца даккха а гоа ца деш из паччахьалкхенна дIадала а колхозийи совхозийи механизаторашта новкъостал дир городерча шофераша.

— Цар, автомашиний шофераша, — аьлар нов. Фисенко, яхье хьалха лаьттача дуккхача ший доттагIий цIераш а яьха, — дийнахь а бус а болх бора, хьаташкара дуккхаза а ялат ийца элеваторашка ихар уж. Тхо раьза да боаггIаш бола толам баккха оахош республика ялаташ кхедераштa новкъостал дарах.

ЧIоагIа дегаш гIоздаьнна тIаийцар митинге хиннараша вай парте ленински Центральни Комитетага, Советски правительствага, Никита Сергеевич Хрущевга дохьийта моаршала письмо.

Митинг йистеяьнначул тIехьагIа юрта боахама къахьегамхошта доккха концерт оттадир.

СУРТА ТIА: 28-ча ОКТЯБРЕ КIИРАНДИЙНАХЬА ГРОЗНЕРЧА КИРОВА ЦIЕРАХЧА КУЛЬТУРАИ САЛАIАРЕИ ПАРКА ЗЕЛЕНИ ТЕАТРЕ ХИННА НОХЧ - ГIАЛГIАЙЧЕН АХАРХОША ЯЬККХАЧА ЙОККХАЧА КЪАХЬЕГАМА КОТАЛОННА — ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ЯЛАТ ДОХКАРА ПЛАН ТIЕХКХОАЧАШЪЯРА ХЕТАЯЬЧА МИТИНГЕ.

Н. Кобиашвиле сурт.

Доазол дехьара

„МАШАРА ХЬАШТАШ ЭГГАРА ДЕЗАГІА ДОЛАШ Я СССР“

БАГДАД, 30 октябрь. (ТАСС). Иракски общественностана чІоагІа тоам хиннаб Куба хьакъехьа СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева США президентага Д. Кеннедега яхьийтача посланех. Укх тайпара кертайоазонаш а долаш послани араяьккхача газетех геттара дика гуш да из: «Ядерни тІема кхерам тІера дІабаккхар духьа Советски Союзо баьккха керда позитивни гІа» («Саут аль-ахрар»), «ТІема цІи йоаеш воал Хрущев» (Аль-Ахд аль-Джадид»).

Н. С. Хрущева послани яшха а йоашхаш, «Аль-Биляд» яхача газето язду: «Советски Союзо бакъ а деш хьахьекхад дерригача дунен тІара машар ца бохийтилга ше кхы мел долча гІулакхел дезагІа лоархІилга».

БЕЙРУТ, 30 октябрь. (ТАСС). Октябрь бетта 28-ча дийнахьа кепа теха араяьккхар газеташа Н. С. Хрущева президентага Кеннедега яхьийтача послане текст. Аьттехьара дараш а шоашца а долаш, дукхагІа долча газеташа язду, алхха Советски Союз оарцагІьяларах ца бохаш бисаб машар, яхаш. «Кризис дІаяьлар, — белгалдоах «Аш-Шааб» яхача газето, — хьаькъал котдаьлар. ТІом хьара йистте дуне дІакхоачадаь йола, хьаькъале йоаца агрессивни политика США-с хьовзаяьча хана вІалла сих ца луши шек ца йоалаши хилар СССР».

СОФИЯ, 30 октябрь. (ТАСС). ТІема кхерам тІера дІабаккхаргахьа Советски правительствас баьккха машар безаш бола гІа машареи вІаши гІулакхаш а леладеш маьрша дахареи политика боккха толам ба, яхаш белгалдоах болгарски газеташа.

«Машарои хьаькъалои авантюризмали тІемали котъялара баьккха сийлахь-боккха толам безбеш я вай планета», — яхаш язду «Земеделско знаме» яхача газето.

«Іалаьмате кІоарга хьаькъал долаши хургдар гуши йолча, Н. С. Хрущева президентага Кеннедега яхьийтача гІоръяьнна йолча шин послане халкъий са а тедир догдоахилга а хилийтар»,—яхаш белгалдоах «Труд» яхача газето.

«Советски Союзо, — белгалдоах газето, — Іалаьмате доккха дика дир машар лорабара гІулакха, халкъий кхерамзлеи адамий кхоанеи Іалашъяра гІулакха.

КАНБЕРРА, 30 октябрь. (ТАСС). Австрале общественностои кепа йоазонои хІанз эггара дукхагІа дувцаш дола хІама да СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева США президентага Кеннедега яхьийта послани. «ПаргІатта садаькккхар дунено» — ишта да цу посланех газетий редакционни комментареша яхачун керттера маІан.

Кубински кризиса хьакъехьа радиои телевиденеи гІолла ше къамаьл деш парламента депутата Аллан Фрэзера белгалдаьккхар «премьера Хрущева лаьца позици паччахьалкхен хьаькъалера даь хІама да», аьнна.

БЕРЛИН, 30 октябрь. (ТАСС). Кубински кризис сихха дІаяккхаргахьа лостаяь йола Советски правительства машаре политика хоаста а еш, тховсар саррахьа телевидене гІолла къамаьл дир ГДР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель волча Вилли Штофа.

Советски правительства баьккха машаре гІа ГДР правительства цІерах даькъала а бувцаш, вІаши гІулакхаш а леладеш машаре дахара политика дика хьахьокхаш а халкъашта юкъерча машара гІулакха беркат долаш а гІа ба из, аьлар Вилли Штофа. ХІанз керттердар да, белгалдаьккхар ГДР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, дІахо переговораш яра наькъаца дунен халкъашта юкъера кхоххам кІаьдбелга, массане а дерригa а герз дІададаккхара, ядерни герз ца магийтара, кхыча мехкий территореш тІара империалистически базаш дІаяхара хоадамболлаш дола гІулакхаш делга. ТІаккха атомни тІемах долча унзарча кхерамех адамаш мукъа а даргдар, бохаргбоацача машара хьалашка даха царга йиш а хургьяр.

ТОКИО, 30 октябрь. (ТАСС). Американо-Советски переговорашта Куба чурча гІулакхашта США юкъе гІертилга хургдоацаш бола никъ хьабеллаш я Хрущева Кеннедега яхьийта послани, яхаш язду кепа йоазон тІа араяьннача Японе Социалистически парте заявлене тІа. Ядерни герзашта тохкамаш делга соцадареи массане а дерригa а герз дІадаккхареи хьакъехьа соглашени яра Советски Союзои США-си къахьегаргхиларга ше догдоахилга кхайкаду Японе Социалистически парте.

МугІарегІарча американцаша баркал йоах

ВАШИНГТОН, 30 октябрь. (ТАСС). ДІадахача бІарччача кІирах Вашингтоне гІулакхаш кхоккаденна лаьтта хьал геттара кІаьдделар, 28 октябре СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева США президентага Кеннедега послани яхьийталга укхаза махайнгге а, Советски Союза машарерча инициативо йиш хилийтар американски столице бахача нахага паргІатта садаккха. Вашингтоне хинна а Іац из ишта. Берригача мехка а холуш да, йоах АП агентства, «кхоххам гуччахьа кІаьдбенна хилар». ТІом хургбоацачахьа даьннад гІулакх, хІаьта из вІаштІехьдаьккхар Советски правительствои цунна керте латта Н. С. Хрущеви а ва — ишта да мугІарегІарча американцашта хетар. Из ишта хилара тешал ду Вашингтонерча советски посольстве ухача бІаьш письмошеи телеграммашеи.

«Баркал хилда Хьона, Председатель Хрущев, лаьттан тІа машар Іалашбара Іа даьча гІулакхах. Оаха чІоагІа мах баьб цун», — яхаш язду Эванстон яхача городерча (Иллинойс яха штат) дезала.

«Даькъала вувц оаха Никита Хрущев. Баркал хилда цунна дерригача дунен тІа машар Іалашбара цо йоакхо ярах. Джульетта Сэлливан».

«ТІемаша къоастаергйолаш яц хІанзара проблемаш. Далла хоастам ба, машар бахьан долаш болх бе лоІам, хьаькъал, безам болаш бола паччахьалкхен деятелаш лаьттан тІа болча», — аьнна телеграмма яйтай Инглвуд яхача городерча (Нью-Джерси яха штат) тайпах Ланди болча мареи сесагеи.

Е советски а, е американски а, е лаьттан тІарча цхьанна кхыча а халкъа эшаш боаца тІом гІаттийтанзар Советски Союзо, — из белгало йолаш да посольстве мел уха письмоши телеграммаши.

ХАЛКЪА КОРЕЕ

ПХЕНЬЯН. (ТАСС). Ерригача Корейски Халкъа-Демократически Республике ялаташ чуийца даьннад. Дуккха хиш дехка гІирсаш хьалдар, механизаци юкъейоалаяр, химически удобренеех пайда эцар бахьан долаш лакха хьувкъам кхебаьб республике. 5 миллион тонн ялат даькхад.

Ханнахьа а ца дойташ а ялаташ чуэцара юрташкарча къахьегамхошта новкъостал дир болхлоша, гІулакхерча наха, корейски халкъа эскарерча салташа.

ХІанз кхы а дукхагІа хьалде доладаьд мехка ирригационни гІирсаш. Юрташка бахача наха, Корея Къахьегама парте баь тІахьехам хьал а лаьца, чІоагІа дакъа лоац цу балхашка.

Кепа йоазоно беча хоамах, балхаш чакхдаьнначул тІехьагІа, хиш дехкаш дола дуга кхаш кхы а 34 эзар гектар совгІа тІа а кхийтта, 575 эзар гектарага кхоачаш хургда. 2.200 километр йІаьха керда техача сунто Іаьржа хий тІа ца кхоачийташ лорадергда 100 эзар гектар гаргга дола оахам.

Къилбаседен Пхенан яхача провинцерча чкъаьрий лувцача паччахьалкхени кооперативнии боахамаша кхоачашъяьй шера йола чкъаьрий лувцара план. Шу чакхдалалехьа мехка кхы а 40 эзар тонн чкъаьрий дала аьнна декхар тІайийцад провинцерча чкъаьрий доахараша. Провинцерча чкъаьрий доахараша массехк ди далалехьа шоай декхараш дизза кхоачашдергда аьнна хеташ да.

КНДР городашка дуккха хьалдеш латт чуІе цІенош. Укх шерарча планах городашка бахача наха хьалъяьяккха езаш 100 эзар квартира я. Цхьабакъда, ткъоалагІа октябрь тІакхоачача хана городашка хьалъеш яр 111.400 квартира — планах лаьрхІа хинначул 11.400 дукхагІа. Уж квартираш ер шу чакхдалалехьа кийча хургья.

ТІО-НИКЪ БИЙХКАБ ТРАКТОРАША

БРЮССЕЛЬ. (ТАСС). Юрта боахама даькъе правительства лелаеча политикана раьза боацача бельгийски ахархоша дІахо а шоай бокъонаш лораеш къонахчалца къовсам лоаттабу. Алхха укх тІеххьарча пхе бетта хиннай 27 демонстраци: эзараш фермераши юртбоахамера болхлойи духьала ба бельгийски ахархой хьашташ Іохьекхадеш йолча правительства политикана.

Юн яхача городе (Льеж яха провинци) йоккха демонстраци йир города гонахьарча юрташкара баьхкача ахархошеи фермерашеи.

Города улицашка гІолла чакхбаьлар демонстранташ. Демонстраци чакхъяьнначул тІехьагІа города юккъерча майдан тІа митинг хилар. Демонстрацена юкъе дакъа лоацаш хиннараш дІа-юха баха болабеннача хана гІажамаш а яьха царна тІахьийлхар полицейскеши жандармаши.

Намюр — Льеже бода автомобилий никъ пхе сахьата бийхка лоаттабир тракторащцеи юртбоахама машинащцеи.

КІАЙЧА ЦІЕНО ЯЬ ЗАЯВЛЕНИ

ВАШИНГТОН, 30 октябрь. (ТАСС). 29 октябре саррахьа КІайча цІено хьакхайкадаьд, ООН-а генеральни секретара декхараш кхоачашдеш волча У Тана даьча дехара жоп луш ВІашагІкхийттача Штаташа Кубайна ше оттаяь блокада ханна юхайоаккх Кубе ваха цо доаккхача шин дийнахьа, аьнна.

Оборона министерства председатела хоам бир, блокада юхайоаккхаргья, 30 октябре моттигерча ханах Іуйрийна 6 сахьат даьлча (Москверча ханах 14 сахьат даьлча), аьнна.

Ростовски область. Башха кхаъ кхаьчар «Пролетарски диктатура» яхача совхозера: цу боахамерча свинара-механизатора Плотников Григоре ханал ши бутт хьалхагІа кхоачашдаьд шера ше тІайийца декхар. Чуоттаяь хьакхарч кхоабаш волча цо ше цхьанне 23-ча октябре кхаччалца 4.200 центнер хьакхий дулх даьккхад. Массехк автоколонна йийзар кхаьба яьнна хьакхарч дІачуяла заготовительни пункте дІаюгаш.

Ший къахьегама котало Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дизара хетаю Г. Плотникова.

Сурта тІа: (аьрдехьа): Г. Плотников, (аьттехьа) Г. Плотникова чуоттаяь кхаьба хьакхарч ийца Ростовски мясокомбинате йолха автомашинаш.

В. Турбина сурт.

ТАСС фотохроника.

ШУРА КІЕЗИГЬЯЛАР ДОАХАН ВО КХОАБИЛГА ДА

Эсала лел Урус-Мартана района «Горец» яхача совхоза йиълагІча отделене шура яккхара болх. Семилетка диълагІча шера планах 5456 центнер шура дІаяла езача хІанзалца 3532 центнер мара паччахьалкхенна дІаеннаяц. Цхьан фуражни Іаттагара 1200 килограмм совгІа шура мара яьккхаяц. Планах йоагІачул 350 килограмм кІезигагІа я из.

Фу бахьан долаш тІехьабисаб отделене хьайбаш леладераш? Іалаьмате во кхоаб ферма доахан — из да керттера бахьан. Отделене управляющи нов. Абухаджиевга ладийгІача укх тІеххьарча хана мара телхадац цига доахан кхабара гІулакх. Бакъдар аьлча-м, из гІулакх во леладу дукха ха я. Оттаьча рационах доахан ца кхоаба дага а дагІац тхона, яхаш дувц ферма болхлоша. Уж бакълув. Цхьаккха тайпара доакъар ца а луш хьажкІий ардашка доажаду уж Іуйрийна денз садовлца. ХІаьта цига хьалдаа йокъаенна хьажкІий юхкаш мара хІама дац. Цул совгІа, сайрийна чудаьхкача а хІама лац доаханна.

Отделене кулгалхой декхарийла бар октябрь бетта хьалхарча деношка денз доахан чуоттадаь йол, силос, концентраташ, барда, кхыдола доакъар а телаш кхаба. ХІанз а тІехь цу доакъарах мотт кхетац хьайбай. Уж ди тІехьагІа тишлуш доагІа.

Отделене кулгалхоша цхьаццадола бахьанаш лех бехка кІалхара бовла безам болаш. Ферма заведующе нов. Цуцаева йоах, хьайбай помещенеш тоаяь ца яьлча вІаштІехьдаргдац тха доахан рационах кхаба. Цхьа-ши бутт хьалха тоаяь хила езаш йола помещенеш хІанз а йистейовла гаьна я. Помещенешка дІачуваьлча бІаргагу деха хьаьш, доаца кора бІалгаш, ладар чууха тхов, кхы дуккха а кхоачамбоацараш. Цудухьа доахан хІанз а тІехь ара лоаттаду. ХІанзара шийла бийсаш ара йоахача доахана шура геттара кІезигьяьй. Кхы дІахо а уж бийсан ара лоаттадойя дахка дезаш дола доахан остдувлар кхерам ба.

Во вІаштІехьдаьккхад отделене искусственни осеменени яра гІулакх а. Цига укх шера Іаьхар биса 26 етт ба. 400 центнерал кІезигагІа йоацаш шура эшаенна отделене уж доахан Іаьхар дисарах. Цу гІулакха бехке ба отделене специалисташ, къаьстта осеменатор Дахтаев Сурхо.

Дояркашта юкъе социалистически яхь йоаржаьяц, дикагІбарий говзал дІа-юха йовзийтац. Из болх тесса битаб цига. Уж кхоачамбоацараш бахьан долаш ди тІехьагІа шура эшалу. ХІанз дийнахьи буси фуражни Іаттагара 3 килограммал совгІа шура яккхац.

Дукха ха йисаяц ер шу чакхдала. Совхоза отделене кулгалхой декхарийла ба укх юхейисача хана махулла дукхагІа пайда эцаргболаш отделенера хьайбай боахам тоабе.

З. ГЕЛИСХАНОВ,
(тха собкор.).

КПСС XXII-гІа съезд хьайийла шу дизара а Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дизара а сийна машиннаькъашта электрификаци ераша дика чакхдаьхад Трансъевропейски наькъа тІара балхаш: вІашагІкхийттад электрификаци яь даьнна СССР-еи ЧССР-еи машиннаькъаш, хадданза электропоездаш лела йолаеннай къаьнарча Львовера Чехословацки Социалистически Республика столице — Праге кхаччалца.

СУРТА ТІА: электрификаци яь баьннача Трансъевропейски машиннаькъа тІара электропоезд.

Ю. РОМАСА сурт.

ТАСС фотохроника.

ХАРШАРА ВАЬННА ЗІАМИГА САГ

Фельетон

ЦІагІарча дезалла а юртарча наха а дукха езар Фади. Ираз яІ-кх хьо чухьовзаргйолча цІен, оалар цох хийлане. Наьсар-Кертерча мехкарашта юкъе дика цІи йолаш яр из. Денгаради массаза доал дега гІоз совйоалаш дІадодар цун къона вахар...

Дена хьаэттар Фаде вахаре эггара лоархІамегІа дола, из маьре йода ди. ЧІоагІа ловцаш доахар Фадена исташа: «Вахар ираз долаш хилда хьа», «дуккхача дезала нана хийла хьох», масах-масах дар уж.

Иштта дукха ловцаш даьхар саг дІайигарий коа а.

Дукха ха яланзар Фадена меттараш харц хила. Бакъхиннадацар зоахалол хьоадаьча гаргарча наха Пугоев Махьмад-Гирех дийцараш, вІалла кІал кІийле йоацаш хиннадар «мозал мерзагІа хургда вай вахар» яхаш, цо Фадега дийца хабараш. ВІаши долча дог-безамеи гІулакх-эзделеи ларда тІа чІоагІлуш дацар къонача маьреи сесагеи вахар. Фаде дог-уйла кхетаде магацар Махьмад-Гирена.

Дезал болаш ва-кх со аьнна дагадохацар Махьмад-Гирена, каст-каста сесагага луврa, доаца бахьанаш а лехаш кач ухар. Къаьстта цІимхара хулар из «дегІ» мехкарий болча а хинна, чудеча. Фадена из хацар, е ха бокъо а яцар. Дорхденна лом санна бирса хулар из эгІазвахача хана. ЛадувгІа мара, кхы шийгара хІама дІаала бокъо яцар Фаде. Хала дар цунна ший сийрда вахар баьддаьча сага бІарахьежа, кхыметтел Іимерза къамаьл а ца деча сагаца яха.

Лар тІара ваьнна Махьмад-Гири юхаметтавоалаве саг хиланзар, есара бокъонах лелаш дІадихьар ший вахар Фаде. Вай мехкарча кхалнаха еннача бокъонех пайда эца а, Махьмад-Гире леладеча никъ боацача гІулакхашта духьала яла а денал хиланзар Фаде. ЖІалий мелла зовва дале а, шийх веддача сага тІехьадод. Иззамо, шийх Фади кхераш я, яха уйла масса хана шийца йола Махьмад-Гири тІа-тІа гІорвоалар.

Махьмад-Гире да Мовлии къаьстта цун нана Эсети а цу гІулакха тІехь воІаца дов лоацаш бацар. Фади шоай йоІ хиннаяларе-м теркалде мегар цар есара санна цунна деш дола цатоамаш.

Фаде бІаргашкара Іочуухача шийлача хиво дошоргдолаш хиннадацар Махьмад-Гиреи цун даьи-наьнеи кхертІой санна чІоагІа дола дегаш.

Томарех даь цІенош санна дехар Фаде яхар. ЗІамига бер а тІехь цІаяхийтар сесаг Махьмад-Гире. Цул тІехьагІа цхьаккха тайпа йоакхо яьяц цо зІамигача бера. Цу хьакъехьа де хІама доацаш йисар ЗАГС-е гІолла ше маьре яхар вІаштІехьа ца даьккха Фади.

Дукха ца говш гучадаьлар Махьмад-Гири сесагацара къастара бахьан. Кхычахьа, къайлахьа шийна бІи боллаш хиннаяр из аьрзи. Из яр Фади вІалла йита дагайоаца ха. ТІой-Юрта яхаш йолча Гадиева Маремаца сихвенна зоахалол дувцаш вар Махьмад-Гири. Махулла зоахалол тоадеш, аьлхи эги хьоккаш яр Махьмад-Гиреи Маремеи юкъара гаргара саг Пугоева Сахи. Наьха вахар шоаш дохадара вІалла уйла еш яцар из а цун гаргара саг Гадиева Марем а.

Дена хьаккхьчар шоллагІа нускал. Хьалхара дар санна ЗАГС-е ца водаш чакхдаьккхар гІулакх Махьмад-Гире. Къонача нускала моттар Фаде вахар деха дале а, ший вахар хоттаденна дІагІоргда.

Сапа чопах хинна липпарг санна дехар Марема вахар а. Берах йоллашехьа а цІаяхийтар из Махьмад-Гире. Марема а шийгара доагІар дІадехаргдац мотташ вар Махьмад-Гири, хІана аьлча из йоалаяри йитари цхьаннахьа а дІаяздайтадац.

Махьмад-Гирена новкъа долаш хІама ца хилча хьакхувлачарехи цар берехи фуннагІа хилча а шек болаш бац цун даи нанеи. Вай кІаьнк могаш маьрша хилча, вокхар хица тІо буалба, яха уйлаш я цар.

Фадена ха дезар кхалнаьха бокъонаш вай мехка лораеш хилар. Шийга хоарцо яхьача наха духьалъяла езар из. Эггара хьалха саг ше хила веза ший сина аьла.

Фаде вахар ше дохадеш санна ший вахар а дохаргхилара уйла яьяц Марема. Кхалсага эггара хьалха шийна ха деза ший махбе. КІоаргагІа бовза беза Махьмад-Гираьр. Цар даьре хабарах кхоачам ца а беш гІулакхаш довза деза.

Цхьаькха да эггара чІоагІагІа дувца дезар: кхоалагІа саг йоалае гІерташ ва Махьмад-Гири. Из гІерт цхьаькхане а ираз доаде. Из вац ЗАГС-е а ваха советски Іаьдало оттадаьча бесса саг йоалаяр дІаязде а дезалца лерттІа ваха а лаьрхІа.

Аьлти-Юртара юрта Совет а кхалнаьха совет а яц Махьмад-Гире леладер ца гуш, регистраци а ца еш цо истий кхувлилгеи дІаухийтилгеи ца ховц. Цхьабакъда, Махьмад-Гире леладеча гІулакхашта духьал га тоссаш цхьаккха саг вац Аьлти-Юрта а районе а. Цудухьа юридически законий бехках ше кІалхарваьннав а мотташ, моральни гІулакхашта шек а воацаш, ше хьалаьца харцахьа никъ кхы а дІахо бахьа лерхІаш ва из.

ДІакъовла беза цунна из никъ. Законах воагГІача тайпара бехктокхаме оза веза Махьмад-Гири.

М. КАРАЕВ,
Хь. МАГОМЕДОВ.

ТОАБЕЛАР АГИТБРИГАДА БОЛХ

Массехк шу хьалха Краснодарски культпросвет училища а яьккха Червленски станицерча культура ЦІагІа инструкторалла балха ера Гладкова Надя. Хала дар цунна из болх бе, хІаьта а бІу ца къожабеш, хьинар тІадахийта болх бе йолаелар из. Цу юрта мел бола кагирхой вІашагІа а теха план оттайир, самодеятельность вІашагІъеллар, спектаклаш, концерташ увттаде болабелар.

ВІалла ца хинна хІама хилар Надя балха ена дукха ха ялалехьа. Арадувла доладелар багах дувца журнал. Журнала номераш чулоацам дика болаш, сакъердаме хул. Цу тІа дувц совхоза болхлоша, специалисташа, хьехархоша, комсомольцаша шоай вахарах, кхоачамбоацарех.

Надяс кулгал а деш вІашагІъеллар агитбригада. Масса хана болх беча агитбригаде 19 саг ва. Масса а хана колхоза кхашка, фермашка лекцеш ешаш, концерташ увттадеш ба уж. Уж барга хьежаш хул жа Іуй, комсаш лелаераш, колхозхой.

Дукха ха йоаццаш Нохч-ГІалгІай АССР культура Министерствас ВЛКСМ обкомои грамоташ еннай агитбригада членашта Гладкова Надяйна, Малинина Дусяйна, иштта кхычарна а. Дукха беза кагирхошта а шоай агитбригада членаш.

Массехк шу да Гладкова Надя Червленерча комсомола комитета секретарь, райкома комсомола бюро член, районера лектор йола. Доккхий хувцамаш хиннад Надяй вахаре — КПСС членалла хьайийцай из. Наьха вахар кхы а сакъердамегІа, кхы а ираз долашагІа хургдолаш хьинаре къахьегаш я къона йоІ Гладкова Надя.

Г. ТИМОХИН,
Шелковской ВЛКСМ райкома секретарь.

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

Къахьегамхошта ловш хиларах СССР Министрий Совето соцам баьб салоІа ди 1962 шера 4 ноябрерча кІиранденгара 6 ноябрерча шинарденга даккха, аьнна.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цІерахча кинотеатре.

Йоккха зал — «Лоацалуш воаца Ян». Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗІамига зал № 1 — «Хала бекхам». Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗІамига зал № 2 — «Загон». Долалу: 9, 11, 1, 3, 5. «Кхийтта боагІача маьлха накъа». Долалу: 7, 9.

ЗІамига зал № 3 — «Загон». Долалу: 9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 8.20, 10.20.

«Родина» цІерахча кинотеатре

«Лоацалуш воаца Ян». Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

Нохч-ГІалгІай АССР писателий Союзо писателга Ведзижев Ахьмадага кодам бу цун да **ВЕДЗИЖЕВ** Къахьарма Абукар кхалхарах.

Агитаци—творчески гІулакх

Карабулакерча бурув деттача контора бурплощадка коллектив йоккха еце а, барт тайнеи задането дика кхоачашъеши я.

Цхьабакъда, дикача коллективана юкъе а хул тайп-тайпара нах. Иштта да укхаза а: цхьаволчо ший беррига низ тІабахийте болх бу, цун хІара минут а лоархІамца я, хІаьта вокхо смена яьккхача, ха дІаяхача кхы бала боацаш бу.

Партбюрос декхарийла а ваь, бурплощадке дисциплина хьакъехьа, балха хана фу мах ба хойташ беседа йир агитатора Семен Никитич Пенкина. Керда яц из тема, производстверча дисциплина лоархІамах дола къамаьл дуккхаза даьд. Долче, тІагІоллара къамаьл дарах даргдолаш дацар гІулакх. Цудухьа агитатора нов. Пенкина хаьддача масалашца довзийтар новкъосташта зехьа йоаьяча балха ханах йолча минуташа церех хІаранена а ерригача предприятена а мел зе ду. Цунах пайда баьлар: дисциплина телхаеш моттигаш нагахьа нийслацар.

Агитаторий лоархІамерча декхарех цаІ да къахьегамхошта Коммунистически партеи Советски правительстваи решенеш дІайовзийтилга. Цхьабакъда, агитатораш берригаш а бац говзалца, наха дІаэцаргйолча тайпара уж ювца ховш. Уж решенеш Іойийшача кхоачам а бийя Іа уж.

«ХьалхагІа аз а дора из иштта, — яхаш дувц агитатора С. Н. Пенкина, — цхьабакъда, дукха ха ялалехьа хайра сона из метод йоацилга. Цу морча «беседашка» ладувгІа безам хилац болхлой. ХІанз аз массаза а сай дешашца дІабувц моллагІча соцама чулоацам, керттердар хьакъоастаду, болхлой дикагІа кхетийтар духьа царна дукхагІа довзаш дола масалаш кхувл, ладувгІаш бараш къамаьла юкъеоза гІерт со, цар шоашта хетар ала йиш хургйолаш.

Политически болх вахарца бувзаш лелабар, — из, бакъдар аьлча, производства гІулакхех къамаьл дар хинна Іац. Агитатор волча С. Пенкина хов, болхлой тахан ладувгІа безам бола дешаш малагІаш да, цо ханнахьа а кхетамца а довзийт вай мехкарча а доазол дехьарча а событей маІан. Эггара хьалхагІа бурув деттача конторе КПСС XXII-ча съезда материалий хьакъехьа беседа яьр из вар. МоллагІа беседа цо еча хана цу материалех пайда эц цо, цул совгІа, ше беседаш еча хана художественни литература тІара, брошюраш тІара хІамаш гулду. Бурплощадка заведующе коммуниста агитаторалла болх бу ши шу гаргга ха мара яц, хІаьта а шийга ладувгІа ухараш дика байзаб цунна, хІаране дега дІоагІа лаха хов, эшача дешаца а гІулакхаца а новкъостал де хов.

Беседаш яь Іац из, болхлошта фу эш хьож, цар цІагІара гІулакхаш миштад хьож. Цо цкъа, масала, сварщик волча коммуниста С. Чабанова харцахьа даь къамаьл мегаргдоацилга дІа а хайта, хьехар дир цунна, сатохалуш хила веза, аьнна, хІаьта бурув деттача контора кулгалхошкеи буркомагеи дехар дир, цунна квартира ялара новкъостал де аьнна. ХІанз «Сунжанефта» НПУ парткома член ва С. Чабанов, хІамах дика сакхувш, ше дІадоладаь гІулакх чакхдоаккхаш хиларца вовз из болхлошта.

Балха тІа а оамалца а шийгара дика гІулакхаш гойташ, бокъонца вола болхлой доттагІа, царна хьехам луш хила веза агитатор ше. Ишта ва а ва агитатор С. Н. Пенкин. Цкъа токарца Морковой Михаилаца къамаьл деш агитатора С. Пенкина хайра, балха нарядаш телареи нормаш увттаяреи даькъе механически мастерскера гІулакхаш дика вІаштІехьа доацилга. Цул совгІа, цо гучадаькхар, механически мастерске болхлой собранеш ца хула дукха ха хилар. Цун бахьан хинна хиннад занятеш сихагІа йистеяха дагахьа кхерамзлен техника ювцаш йола занятеш сов дукха (кІиранна кхозза) еш хилар.

Из гІулакх дика а ца хийтта, бурув деттача контора парткома секретараца къамаьл дир агитатора цу хьакъехьа. Кхоачамбоацараш дІадаьхар. Цу тайппара общи собрани а йир цехе, цига, къамаьлаш даьраша дукха кхоачамбоацараш гучадаьхар, хІаьта собране уж дІадахара де деза гІулакхаш а белгалдир. Из собрани хиннача дийнахьа денз, агитатора С. Пенкина еннача предложенех, цехе ший тайпара инициатива эттай — хІара оршотдийнахьа политинформацеш хул. Укхаза агитатор массаза а хьаштдолаш хьаша ва. Цудухьа да парте Сунженски райкомерча а кхыча организацешкарча а болхлоша гІад а бахе бурув деттача контора ремонтно-прокатни цехе лекцеш ешаш хилар.

Агитатор С. Н. Пенкин чІоагІа могаву цеха партгруппорга А. М. Захарова. «Агитатор — коммунист Семен Николаевич Пенкин, — йоах нов. Захарова, — пропагандеи агитации вахарца, коммунизм хьалъяра практикаца мишта ювза еза хьагойтара тхона бола дика хьокхам ба».

Нохчашхеи гІалгІашхеи болча болхлоша чІоагІа сий ду агитатора нов. Пенкина. Цун новкъосталца дика рационализатораш хиннаб слесарах Хашагульгов ГІайрбиках, кузнецах Гандалоев Іусманах, кхычарех, цар хІанзле а массехк рационализаторски предложени еннай. Ремонтно - механически цехерча болхлоех дуккха бараша лакха овсарле йола болх техникуме а болх беча кагирхой школе а дика дешарца тарбеш лелабу. Дешаш ба механик В. Горбунов, токараш А. Гоголев, И. Овчаров, кхыбараш. Из вІаштІехьдаккхара доккха новкъостал даьд агитатора С. Н. Пенкина.

Иштта ва бурув деттача Карабулакски контора дикагІа вола агитатор.

А. БАКАЛЮК,
бурув деттача Карабулакски контора инженер.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦІеча фронтовиктий улица, 15. **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикан, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. **Телефоны:** зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цІерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03191 Заказ № 5818